

STM

“Prezidentin sosial və kadr
islahatları” ictimai rəydə

HESABAT

SOSIAL
TƏDQIQATLAR
MƏRKƏZİ

“... Bizim iqtisadi gücümüz sosial sahəyə bilavasitə təsir etməlidir...”

*Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
İlham Əliyev*

Mündəricat

Sorğunun nəticələrinə dair hesabat 2019

Bu hesabat Sosial Tədqiqatlar Mərkəzinin müvafiq departamentləri (İctimai rəyin öyrənilməsi və Sosial-iqtisadi təhlil) tərəfindən hazırlanmışdır.

1 Giriş.....	2
Sorğunun məqsədi və vəzifələri, metodoloji prinsiplərinin və nəticələrinin təhlili	
2 Əmək haqqı, pensiya və minimum aylıq əmək haqqının artırılması istiqamətindəki Prezident sərəncamlarına ictimai münasibətin öyrənilməsi.....	4
Sərəncamlara münasibət, sosial islahatların vacibliyi, respondentlərin artımlarla əhatə olunması, artımların müsbət dəyişikliklərə səbəb olması, sosial islahatlardan müsbət gözləntilər, maaş və minimum aylıq əmək haqlarının artırılmasının mənfi təsirləri, artımların əhalinin sosial-iqtisadi vəziyyətinə təsiri və islahatlara dair fikirlərlə razılıq	
3 Struktur və kadr islahatları istiqamətindəki Prezident sərəncamlarına ictimai münasibətin öyrənilməsi.....	14
Hüquq-mühafizə və təhlükəsizlik sistemində baş verən kadr dəyişiklikləri barədə məlumatlılıq, hüquq-mühafizə və təhlükəsizlik sistemində baş verən kadr dəyişikliklərindən razılıq və kadr islahatlarından gözləntilər	
4 Həyata keçirilən islahatlara münasibət.....	16
İslahatların uğurlu olmasında vacib amillər, islahatların uğurlu olmasında məsul şəxslərin və qurumların rolu, islahatların uğuruna mane olan faktorlar və sosial islahatlara vətəndaşların təsiri	
5 Ekspert sorğusunun nəticələri.....	21
Nəticə və təkliflər	22

Giriş

Son illər əhalinin rifah halının yaxşılaşdırılması üçün dövlət tərəfindən mühüm sosial-iqtisadi islahatlar həyata keçirilir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin ilin əvvəlindən etibarən imzaladığı sərəncamlar öz miqyasına görə ümumrespublika və ümumxalq xarakteri daşımaqla, son dərəcə əhəmiyyətli sosial, siyasi tədbirlər kimi xarakterizə olunur.

Nəzərə almaq lazımdır ki, postneft dövrü dünya, eləcə də ölkəmizdə müşahidə edilən dəyişiklikləri, eyni zamanda yeni tendensiyaları və çağırışları müəyyənləşdirməyi və onların həlli istiqamətində zəruri olan davamlı strategiyaların tətbiqini önə çıxarır.

Qeyd edək ki, neftin dünya bazarında qiymətinin 3-4 dəfə aşağı düşməsi 2015-ci ildə Azərbaycanın maliyyə bazarında müəyyən streslər yaratdı və nəticədə manat dəyərini xarici valyutalar qarşısında iki dəfəyə yaxın itirdi, əhalinin maddi rifahında müəyyən problemlər meydana çıxdı. Bütün neqativ təsirləri aradan qaldırmaq üçün dövlət sosial-iqtisadi siyasətin əsas istiqamətlərini müəyyən edərək genişmiqyaslı islahatlar paketinə start verdi. Sözügedən qərarlar öz maliyyə yükünə, tutumuna və əhatəlilik dərəcəsinə görə əvvəlki illərdən xeyli fərqlənirdi.

Prezident İlham Əliyevin 2019-cu il iyunun 18-də imzaladığı sərəncamlara əsasən, sentyabrın 1-dən etibarən minimum əmək haqqının 250 manata, oktyabrın 1-dən etibarən minimum pensiyanın 200 manata qədər artırılması nəzərdə tutulur. Eyni zamanda, müxtəlif sahələrdə çalışan işçilərin də maaşlarının 20–50% civarında artımı təmin ediləcək. Onların sırasına müəllimlər, dövlət büdcəsindən maliyyələşən bir sıra təşkilatlarda çalışanlar, hərbi qulluqçular, gömrük işçiləri və digərləri daxildir.

Azərbaycanda ilk dəfə olaraq minimum əmək haqqı yaşayış minimumunu üstələyəcək. Habelə, dövlət və özəl sektorda maaşların aşağı həddinin artacağı təqdirdə yuxarı hədləri də pilləli şəkildə yüksələcək. Bununla da minimum və orta aylıq əmək haqqı səviyyəsinə görə Azərbaycan region dövlətlərlə oxşar parametrlər üzrə bərabərləşəcək, eləcə də ayrı-ayrı hallarda irəliyə keçəcəkdir.

Dövlət başçısının hüquq-mühafizə və güc strukturlarının rəhbərliyinə dair müvafiq sərəncamları ölkədə aparılan kompleks islahatlardan xəbər verir. Bu, əhalinin sosial rifahı ilə yanaşı, ictimai təhlükəsizliyin gücləndirilməsinin dövlətin diqqət mərkəzində olduğunun göstəricisidir.

İslahatlar əhalinin sosial rifahında həlledici rol oynamaqla bərabər, 2015-ci ilə qədərki iqtisadi aktivliyin sürətlə bərpasına, həmçinin, cəmiyyətdə mənəvi-psixoloji mühitin daha da yaxşılaşmasına müsbət təsir göstərəcək. Qəbul edilən qərarlar əhalinin dövlətə inamının artmasında və ölkə rəhbərinin nüfuzunun daha da güclənməsində, sosial sabitliyin qorunub saxlanılmasında və devalvasiyadan sonra əhalinin maddi vəziyyətində yaranan problemlərin aradan qaldırılmasında mühüm rol oynayır.

Dövlət başçısı tərəfindən həyata keçirilən siya-

sətə, aparılan islahatlara, imzalanan sərəncamlara əhalinin münasibətinin və bunun cəmiyyətin əhvali-ruhiyyəsinə təsirinin öyrənilməsi görülən işin effektivliyinin daha da möhkəmləndirilməsi baxımından çox vacibdir.

Sosial Tədqiqatlar Mərkəzinin müvafiq departamentləri tərəfindən 2019-cu il 18 və 20 iyun tarixlərində imzalanan sərəncamları hədəf götürərək post-neft dövrü kontekstində reallaşdırılan islahatlara əhalinin münasibətini öyrənmək məqsədilə ümumrespublika səviyyəli ictimai rəy sorğusu keçirilmişdir.

Sorğunun məqsəd və vəzifələri

Keçirilən ictimai rəy sorğusunun əsas məqsədi aşağıdakılardır:

1. Dövlət başçısının iyunda imzaladığı sərəncamlar haqqında əhalinin məlumatlılıq səviyyəsini öyrənmək;
2. Sözügedən sərəncamlar haqqında əhalinin əsas məlumat mənbələrini müəyyən etmək;
3. Əhalinin imzalanan sərəncamlara münasibətini öyrənmək;
4. Əhalinin Prezident tərəfindən həyata keçirilən sosial islahatlara reaksiyasını və məmnunluq səviyyəsini müəyyən etmək;
5. Sərəncamlar əsasında artırılan əmək haqqı və pensiyanın nəticələrinə dair gözləntiləri aşkara çıxarmaq;
6. Sərəncamlar əsasında baş verən kadr dəyişiklikləri haqqında əhali arasında məlumatlılıq səviyyəsini və buna münasibəti müəyyənləşdirmək;
7. Kadr islahatları ilə bağlı gözləntiləri öyrənmək;
8. Əhalinin dövlətə və hakimiyyət strukturlarına münasibətini, inam və etibarını müəyyən etmək;
9. Həyata keçirilən islahatlara vətəndaşların özlərinin təsir imkanlarının səviyyəsini öyrənmək.

Sorğunun metodoloji prinsipləri

Respondentlərin seçimi:

- Keçirilən ictimai rəy sorğusunda ümumilikdə 1212 respondent iştirak edib. Onlar arasında coğrafi, gender və yaş balansı qorunub.
- Respondentlərin seçimi prosesində çoxpilləli klaster seçmə metodundan istifadə edilib. 101 klaster üzrə şəhər, rayon mərkəzi və kəndlərdən ümumilikdə 1212 nəfər seçilib. Sistemik təsadüfi seçmə metodu ilə hər üç evdən biri sorğuda iştirak edib. Hər evdəki respondent “sonuncu ad günü prinsipi” ilə müəyyən edilib. Statistik xəta əmsalı 2,8%-dir.
- Tədqiqat Bakı-Abşeron və 7 iqtisadi rayon üzrə (Gəncə-Qazax, Şəki-Zaqatala, Lənkəran, Quba-Xaçmaz, Aran, Dağlıq Şirvan, Yuxarı Qarabağ və Kəlbəcər-Laçın) 25 şəhər, 76 rayon və kənddə aparılıb.
- Genişmiqyaslı tədqiqatdan öncə Bakıda və 3 rayonda əhalinin müxtəlif sosial və demografik qruplarını təmsil edən 80 respondent arasında sınaq tədqiqatı keçirilib. Sınaq nəticəsində anketdə lazımı

düzəlişlər edilib.

Sorğu anketi

Sorğu anketi 26 sualdan (21 spesifik və 5 sosial-demoqrafik) ibarətdir. Suallar Prezident tərəfindən imzalanmış müvafiq sərəncamlara münasibəti öyrənmək istiqamətində hazırlanıb.

Təlimat

- İntervüyerlər üçün təlimat qaydaları müəyyən edilib.
- İntervüyerlər işə başlamazdan əvvəl Mərkəz əməkdaşları tərəfindən müvafiq təlimdən keçirilib.
- Təlim zamanı onlar anket və təlimatlarla dərinlən tanış olaraq sorğunun keçirilməsi üçün tam hazır olublar.
- Sorğu anketindəki hər bir sual üzrə geniş izahatlar verilib və intervüyerlər tərəfindən test sorğusu aparılıb.

Sorğunun aparılma üsulu

Sorğunun aparılmasında “üz-üzə” müsahibə üsulundan istifadə olunub. Sorğuların keçirilməsində müasir texnologiyalar tətbiq edilib. Belə ki, sorğular ənənəvi üsul olan kağız formatında deyil, planşetlər vasitəsilə həyata keçirilib. Son illər ABŞ-da və Böyük Britaniyada daha geniş tətbiq edilən və müasir sorğu proqramı kimi qəbul olunan SurveyToGo proqramından istifadə edilib. Bu proqram geniş coğrafiyalarda sahəvi işə nəzarət etmək, sorğu prosesinə onlayn müşahidəni əldə saxlamaq və etibarlı informasiya almaq baxımından bir çox üstünlüklərə malikdir.

Sahə işi

Sahə işi 2019-cu il iyulun 7-dən 14-dək olan dövrdə keçirilib.

Əhali arasında müsahibələr ev təsərrüfatı şəraitində aparılıb.

Bütün müsahibələrdə anonimlik ciddi şəkildə təmin olunub.

Respondentlər tam əmin ediliblər ki, onların cavabları yalnız ümumiləşdirilmiş şəkildə istifadə olunacaq. Bu amil sorğu nəticəsində toplanılan məlumatların yüksək etibarlılığına səbəb olub.

Məlumatların işlənməsi və təhlili

Sorğu başa çatdıqdan sonra hər bir anket üzrə toplanılan məlumatlar bazaya daxil edilərək xüsusi proqram SPSS – Statistical Package for the Social Sciences (Sosial Elmlər üzrə Statistik Proqram Paketi) vasitəsilə təhlil edilib. Təsviri analizlərlə yanaşı, dəyişənlər arasında bir sıra korrelyasiyalar da (əlaqələr) müəyyənləşdirilib.

Sorğunun nəticələrinin təhlili

Demoqrafik göstəricilər

Sorğuya cəlb edilən 1212 respondentin 50,6%-i kişi, 49,4%-i qadınlardan ibarətdir. Onlar arasında minimum yaş 18, maksimum yaş 87-dir. Orta yaş həddi isə 49-dur. İştirak edənlərin 50,1%-i tam orta təhsilə, 23,3%-i ali təhsilə sahibdir. Peşə-ixtisas təhsili/kolleci bitirənlərin payı 20,3%, natamam orta təhsilə malik olanların payı isə 4,7% təşkil edir. 1,6% respondentin təhsili yoxdur.

Sorğu çərçivəsində respondentlərin məşğulluq kriteriyası üzrə geniş spektrliliyinə xüsusi önəm verilmişdir. Belə ki, onların 32,7%-i dövlət sektorunda işlədiyi halda, 23,5%-i təqaüdüçüdür. Özəl sektorda işləyənlərin faiz nisbəti dövlət sektorunda işləyənlərdən təxminən 5 dəfə azdır – 6,6%. Fərdi əmək fəaliyyəti ilə məşğul olanların payı 12,3%, işləməyənlərin payı 8,3%-dir. Respondentlərin arasında 14% evdar qadın olmuşdur. Tələbələrin payı 1,6%, müvəqqəti işləməyənlərin isə 0,2%-dir.

Sorğuda iştirak edən 1212 respondentin şəxsi gəlirlərinin orta səviyyəsi 292 manat, ailələrinin orta gəlir səviyyəsi isə 462 manat təşkil edir.

Respondentlərin müxtəlif kriteriyalar üzrə qruplaşdırılması

Kriteriyalar	Respondent sayı	Faiz ilə (%)
Gender		
Kişi	613	50,6
Qadın	599	49,4
Təhsil səviyyəsi		
Tam orta təhsil	607	50,1
Ali təhsil	282	23,3
Pesə-ixtisas təhsili/kolleci	247	20,3
Natamam orta təhsil	57	4,7
Təhsilsiz	19	1,6
Məşğuliyyət		
Tələbə/oxuyan	19	1,6
İşləyən – dövlət sektorunda	396	32,7
İşləyən – özəl sektorda	80	6,6
Müvəqqəti işləməyən	3	0,3
Fərdi əmək fəaliyyəti	149	12,3
Təqaüdü	285	23,5
İşsiz	101	8,3
Evdar qadın	170	14
Digər	9	0,7
İqtisadi rayonlar		
Bakı və Abşeron	313	25,8
Sumqayıt	72	5,9
Gəncə-Qazax	168	13,9
Şəki-Zaqatala	87	7,2
Lənkəran	119	9,8
Quba-Xaçmaz	72	5,9
Aran	276	22,9
Dağlıq Şirvan	33	2,7
Yuxarı Qarabağ və Kəlbəcər-Laçın	72	5,9

Orta aylıq gəlir səviyyəsi (AZN)	
Fərdlər	292
Ailələr	462

Əmək haqqı, pensiya və minimum aylıq əmək haqqının artırılması istiqamətindəki Prezident sərəncamlarına ictimai münasibətin öyrənilməsi

Sorğuda iştirak edən respondentlərin təxminən yarısı (46,1%) Prezident tərəfindən iyunda pensiyaların minimum məbləğinin 25% artırılaraq 200 manat olması ilə bağlı imzalanmış sərəncam barədə “çox məlumatım var” cavabını qeyd edib (cədvəl 1).

Bununla yanaşı, digər 3 sərəncam haqqında “çox məlumatım var” cavabını verən respondentlərin say göstəricisi 40%-dən çoxdur: minimum aylıq əmək haqqının artırılaraq 250 manat olması 42,5%, müəllimlərin maaşının 20% artırılması 40,9%, dövlət büdcəsindən maliyyələşən, bir sıra təşkilatlarda çalışan şəxslərin (dövlət qulluqçuları, hüquq-mühafizə orqanlarının işçiləri və s.) aylıq vəzifə maaşlarının orta hesabla 40% artırılması 40,3% təşkil edir.

Həmçinin, eyni sayda respondent (40%-dən çox) bütün 4 sərəncam barədə “müəyyən qədər məlumatım var” cavabını qeyd edib: minimum aylıq əmək haqqının artırılaraq 250 manat olması 42,5%, müəllimlərin maaşının 20% artırılması 40,4%, dövlət büdcəsindən maliyyələşən bir sıra təşkilatlarda çalışan şəxslərin (dövlət qulluqçuları, hüquq-mühafizə orqanlarının işçiləri və s.) aylıq vəzifə maaşlarının orta hesabla 40% artırılması 40,2%, pensiyanın minimum məbləğinin 25% artırılaraq 200 manat olması 40,4% təşkil edir.

Respondentlərin 8–13%-i bu barədə “heç bir məlumatım yoxdur” söyləyib: minimum aylıq əmək haqqının artırılaraq 250 manat olması 8%, müəllimlərin maaşının 20% artırılması 11,8%, dövlət büdcəsindən maliyyələşən bir sıra təşkilatlarda çalışan şəxslərin (dövlət qulluqçuları, hüquq-mühafizə orqanlarının işçiləri və s.) aylıq vəzifə maaşlarının orta hesabla 40% artırılması 12,7%, pensiyanın minimum məbləğinin 25% artırılaraq 200 manat olması 8,3% səviyyəsindədir.

Ümumilikdə götürdükdə əhali arasında artımlarla bağlı məlumatlılıq səviyyəsi yüksəkdir. Statistik üsuldən (T-test) istifadə edilərək müəyyən olunub ki, tədqiqatda iştirak edən respondentlər arasında artımlardan yararlananlar bu haqda daha çox məlumatlıdır. Minimum aylıq əmək haqqının artırılaraq 250 manat olması və dövlət büdcəsindən maliyyələşən bir sıra təşkilatlarda çalışan şəxslərin (dövlət qulluqçuları, hüquq-mühafizə orqanlarının işçiləri və s.) aylıq vəzifə maaşlarının orta hesabla 40% artırılması barədə qadınlarla müqayisədə kişilər daha çox məlumatlıdır. Bu, onu göstərir ki, kişilər qadınlara nisbətə daha çox informasiya qəbul edirlər. Bakı və Abşeronda əhali arasında sərəncamlar haqqında məlumatlılıq səviyyəsi digər bölgələrə nisbətən daha yüksəkdir. Həmçinin, gəlir səviyyəsi ilə respondentin məlumatlılıq dərəcəsinin müsbət korrelyasiyası göstərdi ki, daha yüksək gəliri olan şəxslər islahatlar barədə daha məlumatlıdır.

**Respondentlərin
80%-dən çoxu
iyun ayında olan artımlar
barədə məlumatlıdır.**

Sərəncamlar haqqında məlumatlılıq səviyyəsi

Cədvəl 1. 2019-cu ilin iyun ayında Prezident tərəfindən imzalanan aşağıdakı sərəncamlar barədə nə dərəcədə məlumatlısınız?

	Çox məlumatım var	Müəyyən qədər məlumatım var	Çox az məlumatım var	Heç bir məlumatım yoxdur
Minimum aylıq əməkhaqqının artırılaraq 250 manat olması	42,5	42,5	7	8
Müəllimlərin maaşının 20% artırılması	40,9	40,4	6,9	11,8
Dövlət büdcəsindən maliyyələşən bir sıra təşkilatlarda çalışan şəxslərin aylıq vəzifə maaşlarının orta hesabla 40% artırılması	40,3	40,2	6,8	12,7
Pensiyanın minimum məbləğinin 25% artırılaraq 200 manat olması	46,1	40,4	5,2	8,3

** Respondentlərə bir neçə cavab variantı qeyd etmək/seçmək imkanı verilib. Buna görə də alınan cavabların ümumi sayı 100%-dən artıq olub.*

Sərəncamlar haqqında məlumat mənbələri
Cədvəl 2. Bu sərəncamlar haqqında məlumatı əsasən hansı mənbələrdən alırsınız?

	TV-dən	Prezident.az saytıdan	Digər saytlardan	Sosial şəbəkələrdən	Ətrafımdakı insanlardan	İşlədiyim müəssisədən
Minimum aylıq əmək haqqının artırılaraq 250 manat olması	80,2	2,2	5,7	29,5	18,3	7,3
Müəllimlərin maaşının 20% artırılması	75,4	2,1	5,4	27,7	20,8	5,5
Dövlət büdcəsindən maliyyələşən bir sıra təşkilatlarda çalışan şəxslərin aylıq vəzifə maaşlarının orta hesabla 40% artırılması	75,8	1,9	5,5	27,3	17,6	5,8
Pensiyanın minimum məbləğinin 25% artırılaraq 200 manat olması	78,6	1,8	5,2	26,2	18,6	5,1

* Respondentlərə bir neçə cavab variantı qeyd etmək/seçmək imkanı verilib, buna görə də alınan cavabların ümumi sayı 100%-dən artıq olub.

Respondentlər sərəncamlar haqqında məlumatı müxtəlif mənbələrdən alıblar və bu mənbələrin “xüsusi çəkisi” bir-birindən əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənir (cədvəl 2).

Sərəncamlar haqqında məlumat əsasən televiziya- yadan alınır. Bu göstərici 75%-dən çox təşkil edir. Başqa sözlə desək, hər dörd respondentdən üçü məhz bu mənbədən məlumat alır:

Minimum aylıq əmək haqqının artırılaraq 250 manat olması – 80,2%;

Müəllimlərin maaşının 20% artırılması – 75,4%;

Dövlət büdcəsindən maliyyələşən bir sıra təşkilat- larda çalışan şəxslərin (dövlət qulluqçuları, hüquq- mühafizə orqanlarının işçiləri və s.) aylıq vəzifə maaşlarının orta hesabla 40% artırılması – 75,8%;

Pensiyanın minimum məbləğinin 25% artırılaraq 200 manat olması – 78,6%.

Sözügedən sərəncamlar haqqında məlumat mənbəyi kimi əhəmiyyətlik dərəcəsinə görə televiziya- dan sonra ikinci yerdə sosial şəbəkələr gəlir. Hər dördüncü respondent bu fikirdədir (26–30% aralı- ğında):

Minimum aylıq əmək haqqının artırılaraq 250 manat olması – 29,5%;

Müəllimlərin maaşının 20% artırılması – 27,7%;

Dövlət büdcəsindən maliyyələşən, bir sıra təşki- latlarda çalışan şəxslərin (dövlət qulluqçuları, hüquq- mühafizə orqanlarının işçiləri və s.) aylıq vəzifə maaşlarının orta hesabla 40% artırılması – 27,3%;

Pensiyanın minimum məbləğinin 25% artırılaraq 200 manat olması – 26,2%.

Əhəmiyyətlik dərəcəsinə görə sosial şəbəkələr- dən sonra üçüncü yerdə respondentlərin gündəlik ünsiyyətdə olduğu mikromühit, yeni ətrafındakı insan- lar (ailə üzvləri, iş yoldaşları, qohumlar) isə 18-21% təşkil edir:

Minimum aylıq əmək haqqının artırılaraq 250 manat olması – 18,3%;

Müəllimlərin maaşının 20% artırılması – 20,8%;

Dövlət büdcəsindən maliyyələşən, bir sıra təşki- latlarda çalışan şəxslərin (dövlət qulluqçuları, hüquq- mühafizə orqanlarının işçiləri və s.) aylıq vəzifə maaşlarının orta hesabla 40% artırılması – 17,6%;

Pensiyanın minimum məbləğinin 25% artırılaraq 200 manat olması – 18,6%.

İnsanların yaşayış yeri, yaşı və təhsil səviyyəsin- dən asılı olaraq məlumat əldə etmə mənbələri bir- birindən fərqlənir. Belə ki, regionlarda yaşayan, yaşlı və təhsil səviyyəsi aşağı olan insanlar artım- larla bağlı məlumatları televiziya- dan, Bakı-Abşer- onda yaşayan, gənc və təhsil səviyyəsi yüksək olan insanlar isə internetdən əldə edirlər. Bu nəticə dövlətin kommunikasiya siyasətinin formalaşma- sında mühüm əhəmiyyət kəsb edə bilər. Xüsusilə, Bakı və Abşerondan kənarında yaşayan əhalinin mə- lumatı televiziya- dan daha çox aldığına nəzərə ala- raq, dövlət siyasətinin düzgün çatdırılmasında TV-lərin fəaliyyətinə diqqətin daha da artırılması məqsədəuyğun olar.

60% respondent məlumatı yalnız bir mənbədən, 35% respondent iki mənbədən, yerdə qalan 5% res-

pondent isə üç və daha çox mənbədən alır.

Bakı ilə müqayisədə regionlarda əhali artımlarla bağlı məlumatları daha çox televiziya- dan və ətrafdakı insanlardan alır. Yaş artdıqca məlumatı internetdən alma göstəricisi aşağı düşür. Digər tərəfdən, təhsil səviyyəsi yüksək olan insanlar məlumatı da daha çox internetdən almağa üstünlük verirlər.

Ümumiyyətlə, respondentlərə informasiya ötürmə prosesində ailənin, sosial mikromühitin kifayət qədər böyük və xüsusi rol oynadığını qeyd etmək lazımdır. Respondentlər məhz bu yolla çox zaman sosial pro- seslər haqqında zəruri məlumatları əldə edirlər.

**75%-dən çox
respondent artımlarla
bağlı məlumatı
televiziya- dan alır.**

Sərəncamlara münasibət

Sorğuda iştirak edən respondentlərin mütləq ək- səriyyəti (92,9%) minimum aylıq əmək haqqı- nın artırılaraq 250 manat olmasına müsbət münasibət bildirib (57% “çox yaxşı”, 35,9% “yaxşı” cavab variantını qeyd edib). Sorğuda iştirak edən res- pondentlərin mütləq əksəriyyəti (93%) müəllimlərin maaşının 20% artırılmasına müsbət münasibət bildi- rib (55% “çox yaxşı”, 38% isə “yaxşı” cavab variantını qeyd edib). Sorğuda iştirak edən respondentlərin mütləq əksəriyyəti (91,9%) dövlət büdcəsindən ma- liyyələşən bir sıra təşkilatlarda çalışan şəxslərin (döv- lət qulluqçuları, hüquq-mühafizə orqanlarının işçiləri və s.) aylıq vəzifə maaşlarının orta hesabla 40% artı- rılmasına müsbət münasibət bildirib (55,1% “çox yaxşı”, 36,8% isə “yaxşı” cavab variantını qeyd edib).

Sorğuda iştirak edən respondentlərin mütləq ək- səriyyəti (93,1%) pensiyanın minimum məbləğinin 25% artırılaraq 200 manat olmasına müsbət münasi- bət bildirib (56,8% “çox yaxşı”, 36,3% isə “yaxşı” cavab variantını qeyd edib).

**Respondentlərin
90%-dən
çoxunun artımlara
münasibəti müsbətdir.**

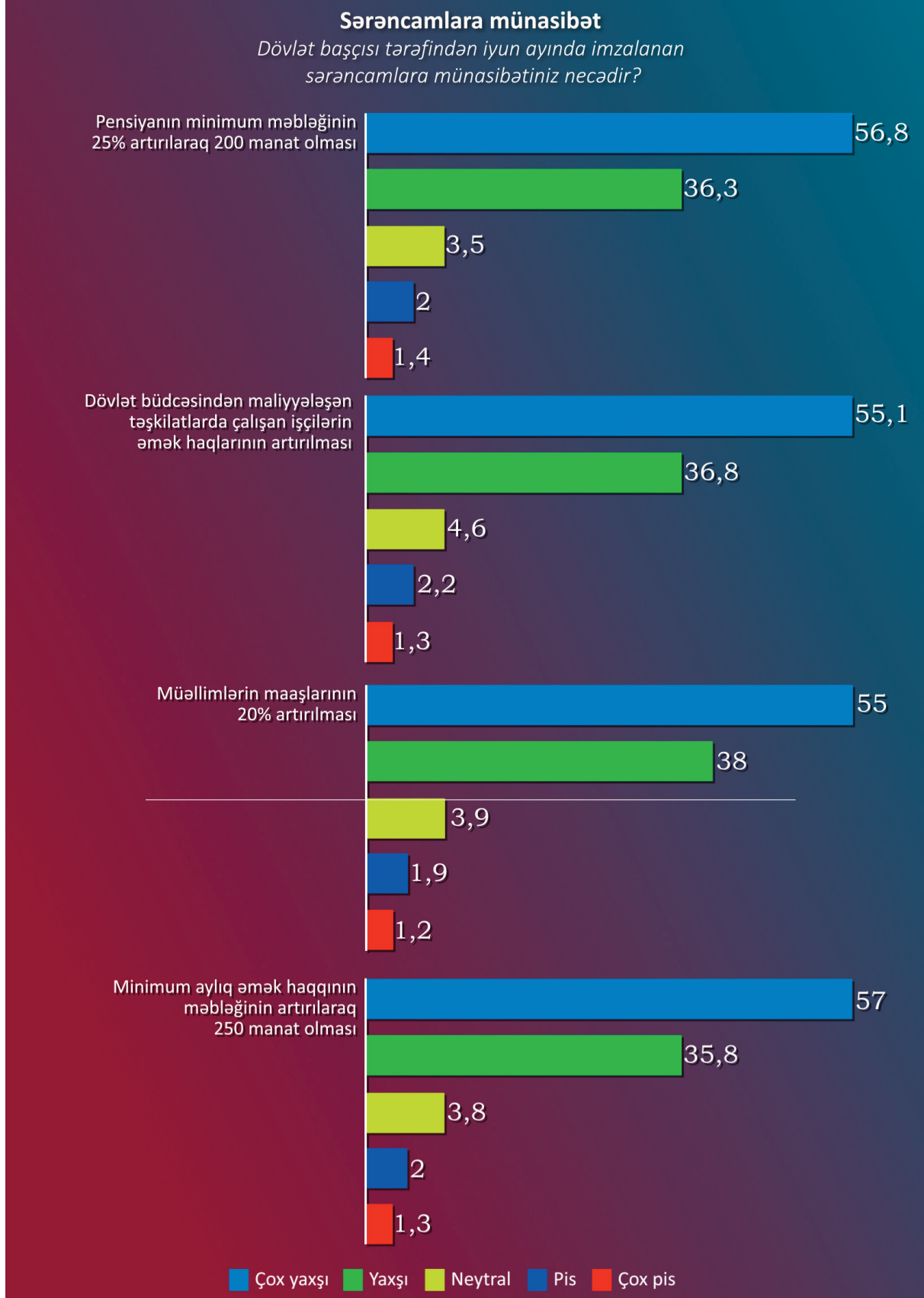
T-testinin nəticəsinə əsasən, minimum aylıq əmək haqqının ($p<0.05$) və pensiyanın minimum məbləği- nin ($p<0.05$) artırılmasına münasibət müəllimlərin və dövlət büdcəsindən maliyyələşən, bir sıra təşkilat- larda çalışan şəxslərin aylıq vəzifə maaşlarının artı- rılmasına münasibətdən daha yaxşıdır.

Ümumilikdə artıma dəstək müşahidə olunsada, sorğu zamanı əhalinin bir qismi müəllimlərin maaşı- nın artım faizinin digər dövlət qulluqçuları ilə müqayi- sədə aşağı olduğunu bildirib. Belə ki, respondentlər düşünür ki, müəllimlərin əmək haqqı səviyyəsi onların işinin keyfiyyətinə birbaşa olaraq təsir edir. Daha

yüksək əmək haqqı səviyyəsi təhsilin və tədrisin keyfiyyətini bilavasitə yüksəldə bilər. Bununla yanaşı, müəllimlər məşğul əhəlinin əhəmiyyətli hissəsini təşkil edir. Məhz buna görə də müəllimlərin əmək haqqı səviyyəsinin daha da artırılması sosial-siyasi cəhətdən arzuolunandır. Təqaüdüçülər və dövlət sektorunda

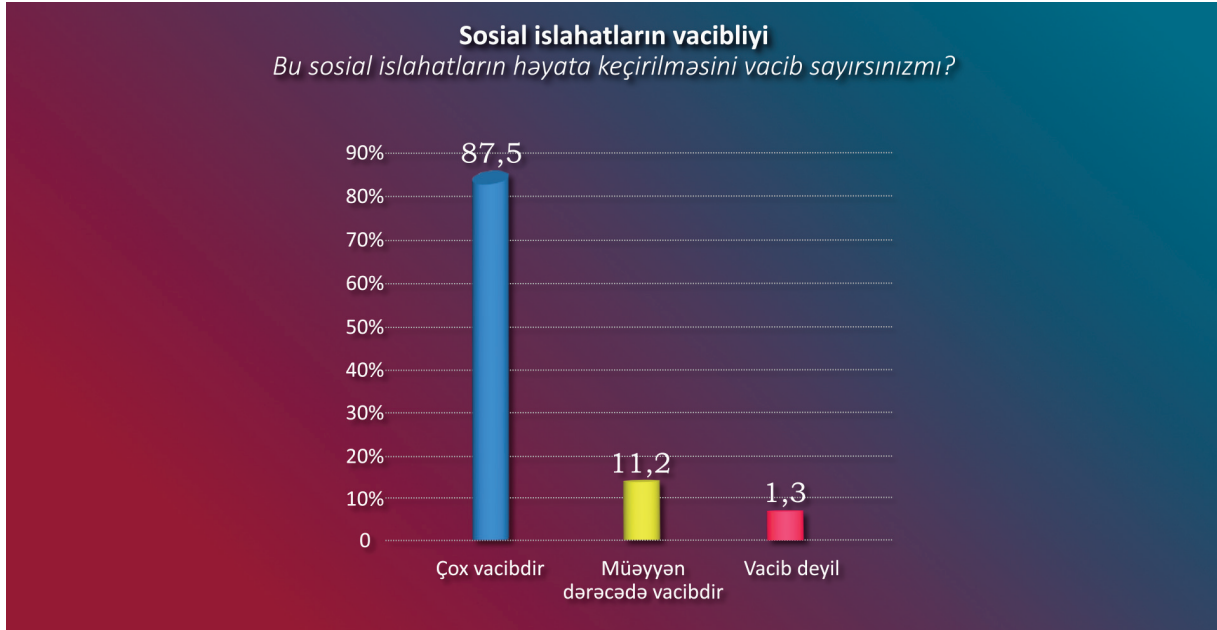
işləyənlərin artımlarla bağlı sərəncamlara münasibəti digər kateqoriyalarla (özəl sektor, evdar qadın, işsiz) müqayisədə daha yaxşıdır. İnsanların məşğuliyəti və artımlarla əhatəliliyindən asılı olmayaraq, ümumilikdə respondentlərin əksəriyyəti dövlət başçısının iyunda imzaladığı sərəncamları dəstəkləyir.

Diqram 1. Dövlət başçısı tərəfindən iyunda imzalanan sərəncamlara münasibətiniz necədir?

Sosial islahatların vacibliyi

Diaqram 2. Bu sosial islahatların həyata keçirilməsini vacib sayırsınız mı?

Cəmiyyətin sosial islahatların vacibliyinə münasibətinin öyrənilməsi dövlətin islahatlar strategiyasında prioritetlərin müəyyənləşdirilməsi baxımından müstəsna əhəmiyyət kəsb edir.

Sorğuda iştirak edən respondentlərin mütləq əksəriyyəti (87,5%) bu sosial islahatların həyata keçirilməsini çox vacib hesab edir.

Eyni zamanda, hər onuncu respondent (11,2%) islahatların müəyyən dərəcədə vacib olduğunu qeyd edib. Yalnız 1,3% respondent islahatların vacib olmadığını düşünür. Sosial islahatların həyata keçirilməsini vacib hesab edən respondentlərin sayının çoxluğu əha-

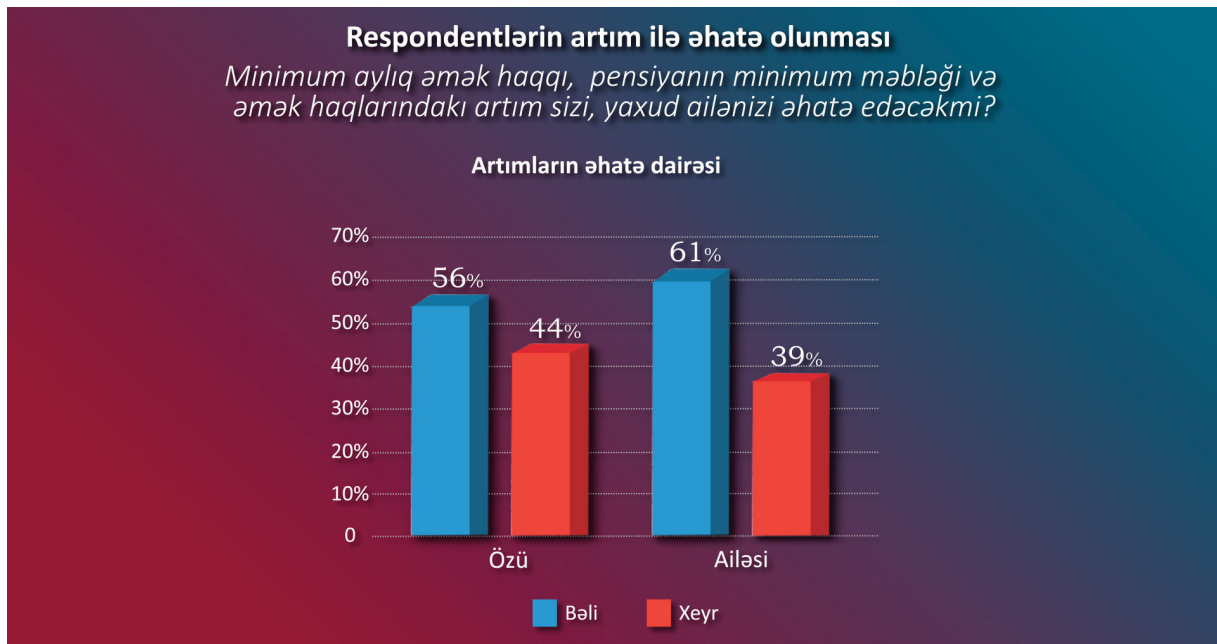
linin dövlət başçısı tərəfindən atılan addımlara müsbət yanaşmasının aydın göstəricisidir. Artımların əhatə etdiyi respondentlər sosial islahatların həyata keçirilməsini daha vacib hesab edirlər. Anova testi göstərir ki, işləməyən insanlar sosial islahatların həyata keçirilməsini daha az vacib hesab edirlər.

87% respondent sosial islahatları vacib hesab edir.

Respondentlərin artım ilə əhatə olunması

Diaqram 3. Minimum aylıq əmək haqqı, pensiyanın minimum məbləği və əmək haqlarındakı artım sizi, yaxud ailənizi əhatə edəcəkmi?

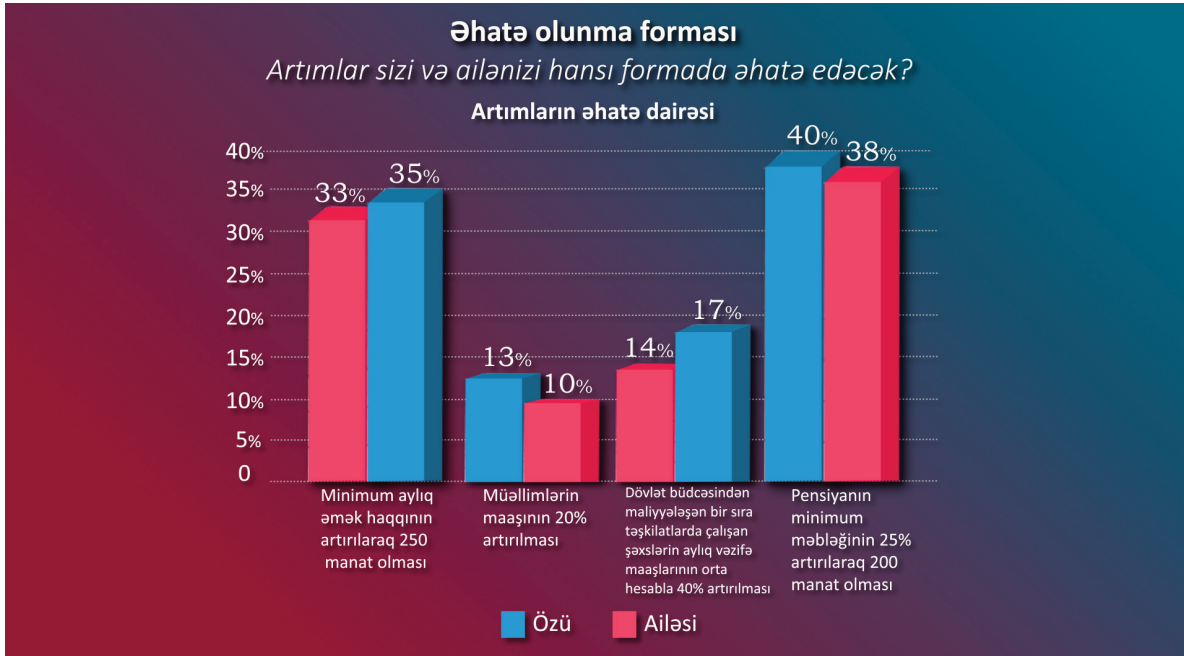

Minimum aylıq əmək haqqı, pensiyanın minimum məbləği və əmək haqlarındakı artım respondentlərin 56%-nin özünü, 61%-nin isə ailəsini əhatə

edir. Artımlar respondentlərin 38%-nin həm özünü, həm də ailəsini əhatə etdiyi halda, 21%-i isə heç əhatə etmir.

Əhatə olunma forması

Diaqram 4. Artımlar sizi və ailənizi hansı formada əhatə edəcək?

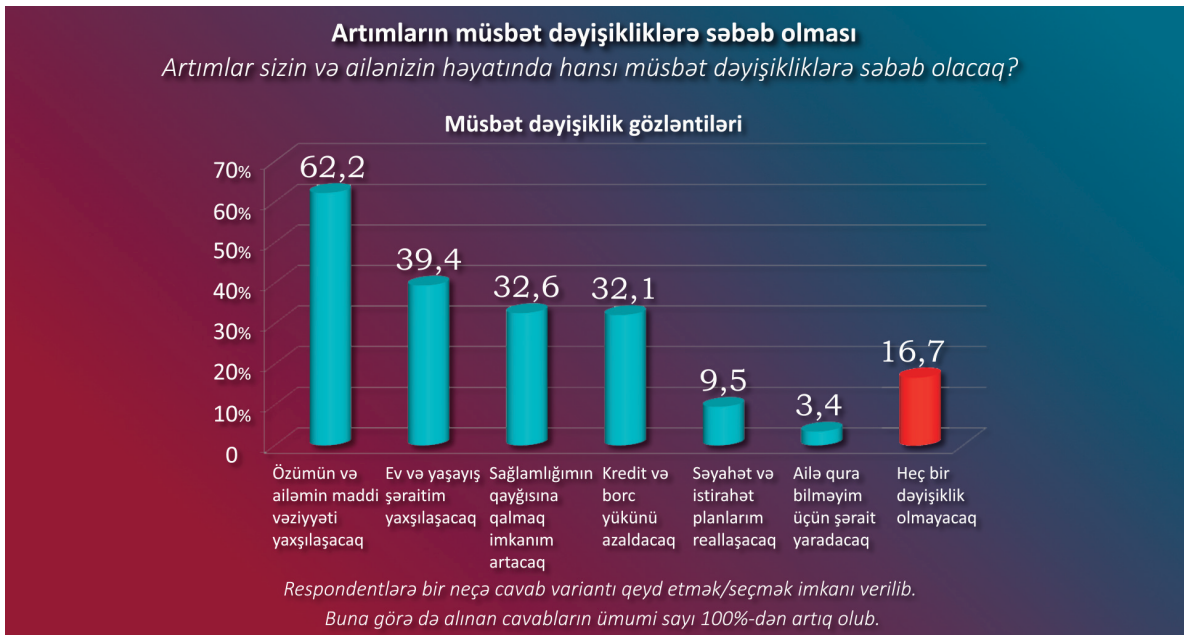
Prezident sərəncamlarının müxtəlif hədəf kütlələrə istiqamətlənməsi onun əhatə dairəsinin təsbitini zəruriləşdirir.

Minimum aylıq əmək haqqının artırılaraq 250 manat olması respondentlərin 33%-nin özünü, 35%-nin isə ailəsini əhatə edir. Müəllimlərin 13%-nin özünün, respondentlərin 10%-nin isə ailəsində olan müəllimlərin maaşı 20% artacaq. Dövlət

büdcəsindən maliyyələşən, bir sıra təşkilatlarda çalışan şəxslərin 14%-nin özünün, respondentlərin 17%-nin isə ailəsində olan şəxslərin aylıq vəzifə maaşları, orta hesabla, 40% artacaq. Pensiyanın minimum məbləğinin 25% artırılaraq 200 manat olması təqaüddülərin 40%-nin özünü, respondentlərin isə 38%-nin ailəsində olan təqaüddüləri əhatə edəcək.

Artımların müsbət dəyişikliklərə səbəb olması

Diaqram 5. Artımlar sizin və ailənizin həyatında hansı müsbət dəyişikliklərə səbəb olacaq?

Respondentlərin çoxu (62,2%) artımlar nəticəsində “özlərinin və ailələrinin maddi vəziyyətinin yaxşılaşacağı”nı gözləyir.

Təxminən 40% (39,4%) “ev və yaşayış şəraitim yaxşılaşacaq” cavabını qeyd edib.

 **Respondentlərin
62,2%-i artımların
özünün və ailəsinin
maddi vəziyyətini
yaxşılaşdıracağına inanır.**

Bundan əlavə, sorğuda iştirak edən hər üç respondentdən biri hesab edir ki, “sağlamlığımın qayğısına qalmaq imkanın artacaq” (32,6%), bu, “kredit və borc

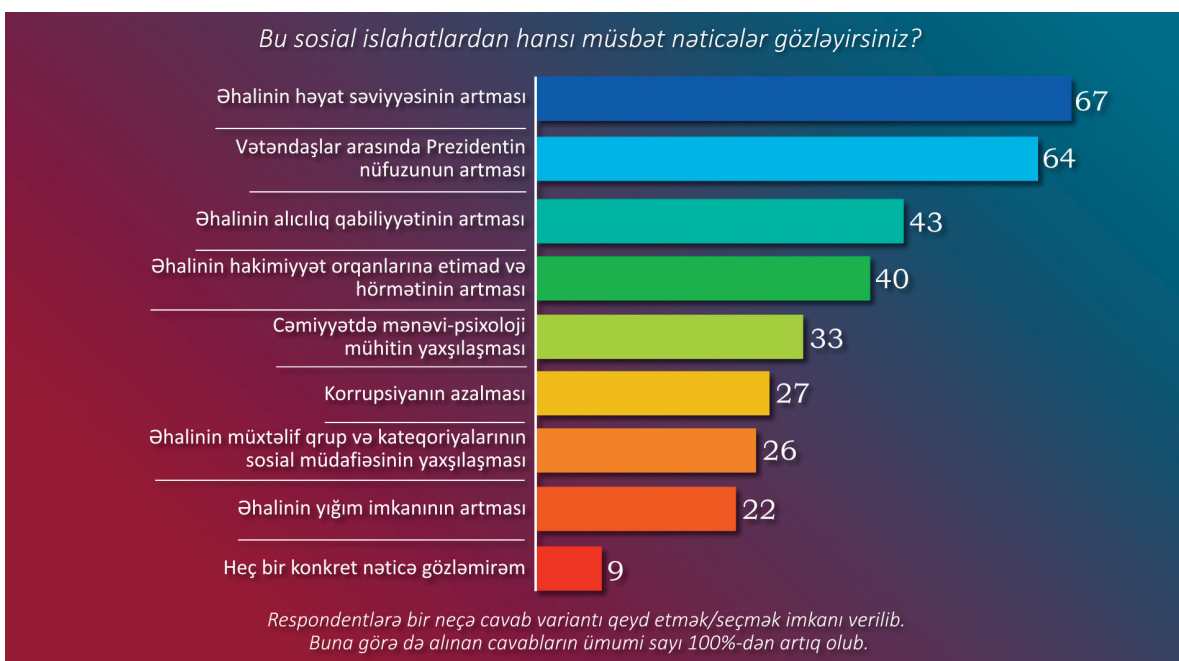
yükünün azalmasına köməklik göstərəcək” (32,1%).

Eyni zamanda, hər onuncu respondent (9,5%) “səyahət və istirahət planlarımın reallaşmasına imkan yaradacaq” cavab variantını qeyd edib. Cəmi 3,4% artımların ailə qura bilmək üçün onlara şərait yaradacağını bildirib. Bu, onu göstərir ki, əhali artımların daha çox onların cari problemlərini həll edəcəyini düşünür. Respondentlərin yalnız 16,7%-i (203 nəfər) “heç bir dəyişiklik olmayacaq” fikrini qeyd edib. Artımlarla nə özü, nə də ailəsi əhatə olunmayan 203 respondentin 75%-i (152 nəfər) heç bir dəyişiklik olmayacağını bildirib.

 **16,7% respondent
artımların onların
həyatında heç bir dəyişikliyə
səbəb olmayacağını düşünür.**

Sosial islahatlardan müsbət gözləntilər

Diagram 6. Bu sosial islahatlardan hansı müsbət nəticələr gözləyirsiniz?

Sorğu respondentlər arasında sosial islahatlarla bağlı kifayət qədər müsbət və nikbin gözləntilərin olduğunu göstərir.

Gözləntilər əsasən “əhalinin həyat səviyyəsinin artması” (67%) və “vətəndaşlar arasında Prezidentin nüfuzunun artması” (64%) ilə bağlıdır. Artımlar nəticəsində vətəndaşlar arasında Prezidentin nüfuzunun güclənməsi fikrini daha çox regionlardan olan insanlar bildirib. Respondentlərin əhəmiyyətli bir hissəsi (43%) əhalinin alıcılıq qabiliyyətinin, hakimiyyət orqanlarına etimad və hörmətinin artacağına (40%) inanır. Hər üçüncü respondent ümid edir ki, cəmiyyətdə mənəvi-psixoloji mühit yaxşılaşacaq (33%).

Demək olar ki, sorğuda iştirak edən hər dörd respondentdən biri hesab edir ki, artımlar korrupsiyanın azalmasına (27%), əhalinin müxtəlif qrup və kateqoriyalarının sosial müdafiəsinin yaxşılaşmasına (26%) səbəb olacaq.

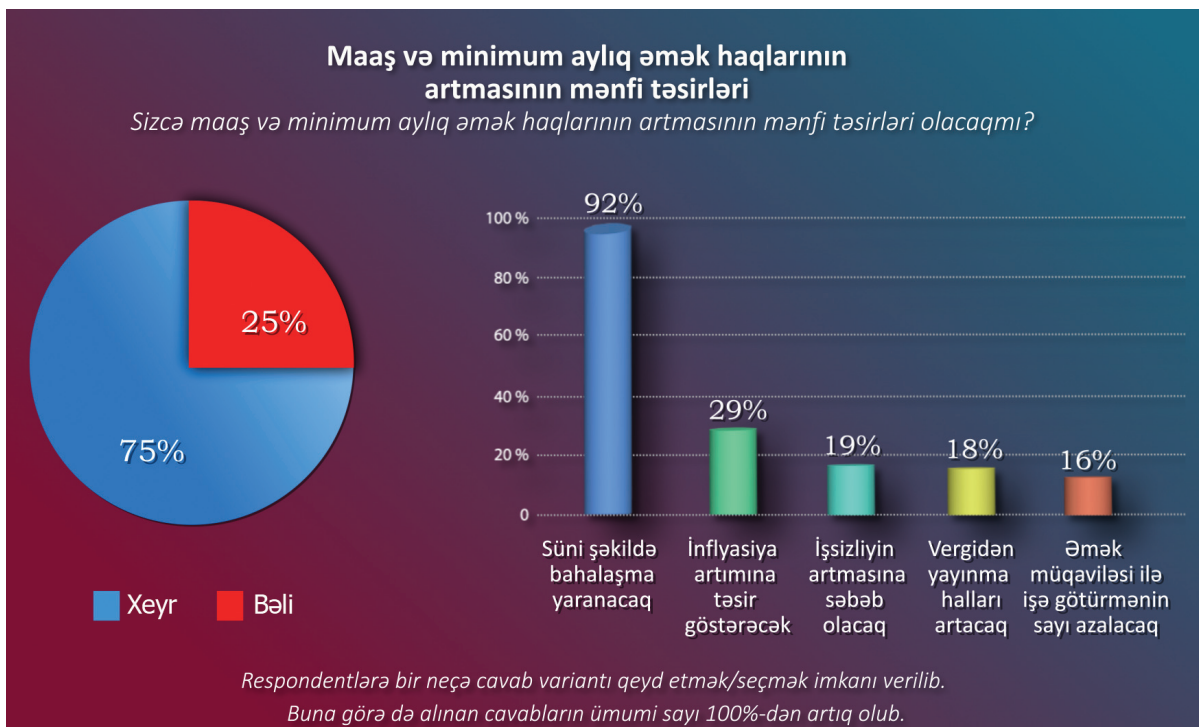
 **Respondentlərin
artımlardan gözləntiləri:
“Əhalinin həyat səviyyəsinin
artması” (67%)**

Hər beşinci respondent əmindir ki, artımlar əhalinin yığım imkanının artmasına (22%) gətirib çıxaracaq.

Respondentlərin yalnız 9%-i keçirilən sosial islahatlardan heç bir konkret nəticə gözləmir. Respublikanın digər bölgələrinə nisbətən Bakı və Abşeronda yaşayan əhali arasında artımların müsbət dəyişikliyə səbəb olmayacağı fikri müəyyən qədər geniş yayılıb. Bu, əsasən Bakı və Abşeronda yaşayış xərclərinin bölgələrə nisbətə daha yüksək olması, artımların respondentlərin həyat şəraitinin yaxşılaşmasına təsir effektinin zəif olması ehtimalı ilə bağlıdır.

Maaş və minimum aylıq əmək haqlarının artmasının mənfi təsirləri

Diaqram 7. Sizcə, maaş və minimum aylıq əmək haqlarının artmasının mənfi təsirləri olacaqmı?

Respondentlərin əksəriyyəti (75%) artımların mənfi təsirinin olmayacağını bildirib. Bu rəqəmləri çox müsbət bir göstərici kimi qeyd etmək olar. Artımların mənfi təsirinin olacağını söyləyən 25% respondentə bunların nə ola biləcəyi sualı ünvanlanıb.

Mənfi təsirlərin olacağını düşünən 298 nəfər (25%) respondentin əksəriyyəti (92%) artımların bahalaşmaya səbəb olacağını düşünür. Söhbət zamanı artıq bazarlarda qiymət artımının getdiyindən şikayət edildi. Bu nəticə ciddi narahatlıq doğurur. Belə ki, əhalinin müəyyən qisminin belə düşünməsi islahatların effektivliyinə mənfi təsir göstərir. Bazar iqtisadiyyatı şəraitində tənzimlənməsi olduqca mürəkkəb olan bu proses müvafiq artımların müsbət tərəflərinə kölgə salır. Qiymət artımını gözləyən respondentlərin əksəriyyəti antiinhisar və rəqabət mexanizmlərinin gücləndirilməsi ilə bağlı ciddi gözlənti içərisindədir.

Prezident İlham Əliyev iyulun 31-də sosial-iqtisadi sahə ilə bağlı keçirilən müşavirədə inflyasiyanın aşağı səviyyədə olmasına baxmayaraq, bəzi hallarda süni qiymət artımının müşahidə olunduğuna diqqət

çəkib. Dövlət başçısı bunun qarşısının alınması üçün müvafiq tədbirlərin görülməsinin vacibliyini vurğulayıb və iqtisadi-maliyyə qurumlarını məsələ ilə ciddi məşğul olmağa çağırıb. Demək olar ki, hər üçüncü respondentdə (29%) inflyasiya gözləntisi var.

Mənfi təsirlərin olacağını düşünən 25% respondentin əksəriyyəti süni şəkildə bahalaşma yaranacağını düşünür.

Demək olar ki, hər dördüncü respondent artımların işsizliyin (19%) və vergidən yayınma hallarının artmasına səbəb olacağını (18,1%) düşünür. Nəhayət, respondentlərin yalnız 16%-i "əmək müqaviləsi ilə işə götürmənin sayı azalacaq" fikrini bildirib.

Qeyd edilən istiqamətlər üzrə gözləntilər islahatların effektivliyinin artırılması istiqamətində müvafiq dövlət institutlarının daha güclü və mobil koordinasiya çərçivəsində işləməsinə ön plana çıxarılır.

Artımların əhalinin sosial-iqtisadi vəziyyətinə təsiri

Sorğuda iştirak edən respondentlərin mütləq əksəriyyəti (90%) əmək haqlarındakı artımın əhalinin sosial-iqtisadi vəziyyətinə müsbət təsir edəcəyini düşünür (54% "çox müsbət", 36% isə "əsasən müsbət" cavab variantını qeyd edib).

Sorğuda iştirak edən respondentlərin mütləq ək-

səriyyəti (91%) minimum aylıq əmək haqlarındakı artımın əhalinin sosial-iqtisadi vəziyyətinə müsbət təsir edəcəyini bildirib (53% "çox müsbət", 38% isə "əsasən müsbət" cavab variantını qeyd edib).

Sorğuda iştirak edən respondentlərin mütləq əksəriyyəti (91%) pensiyalardakı artımın əhalinin sosial-

İqtisadi vəziyyətinə müsbət təsir edəcəyini bildirib (54% “çox müsbət”, 37% isə “əsasən müsbət” cavab variantını qeyd edib).

T-testi göstərir ki, respondentlər əmək haqlarındaki artımla müqayisədə pensiya və minimum aylıq əmək haqlarındaki artımın əhalinin sosial-iqtisadi vəziyyətinə daha müsbət təsir edəcəyini düşünür.

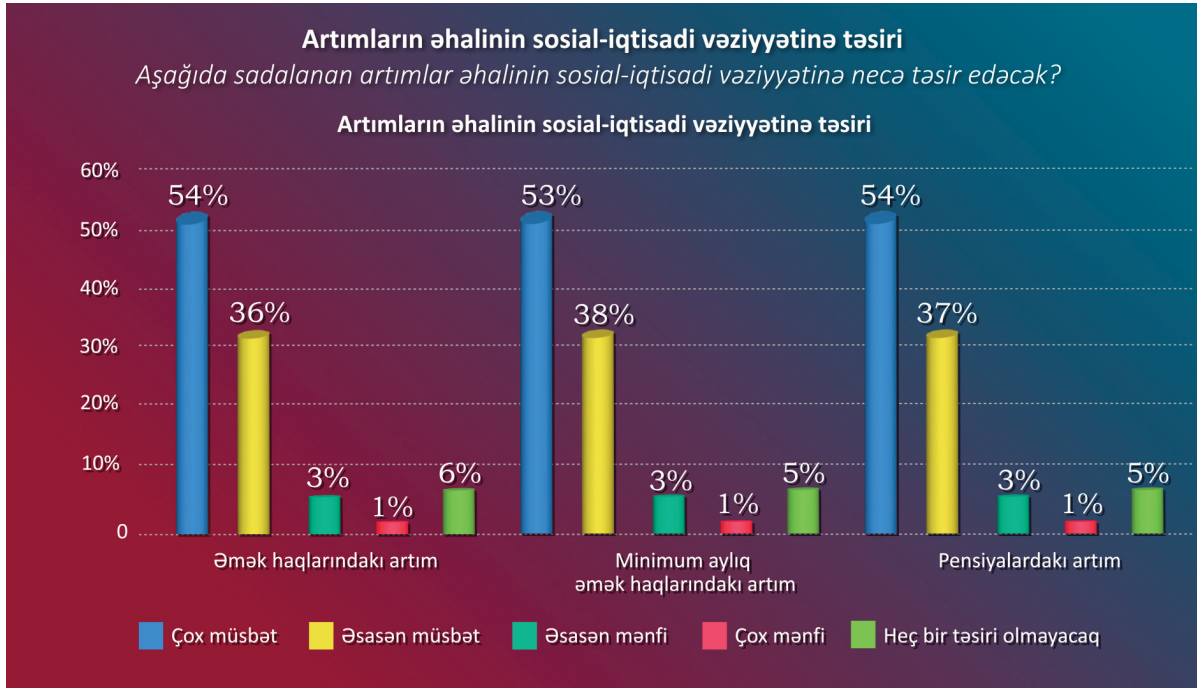
Asılı olmayan dəyişənlər arasında aparılan T-testi göstərir ki, regionlarda yaşayan əhali Bakı və Abşeronda yaşayanlarla müqayisədə hər üç istiqamətdə aparılan artımlardan daha müsbət nəticələr gözləyir.

Pirson korrelyasiyasına görə, yaşlı əhali arasında artımların əhalinin sosial-iqtisadi vəziyyətinə müsbət təsir edəcəyinə inam daha yüksəkdir.

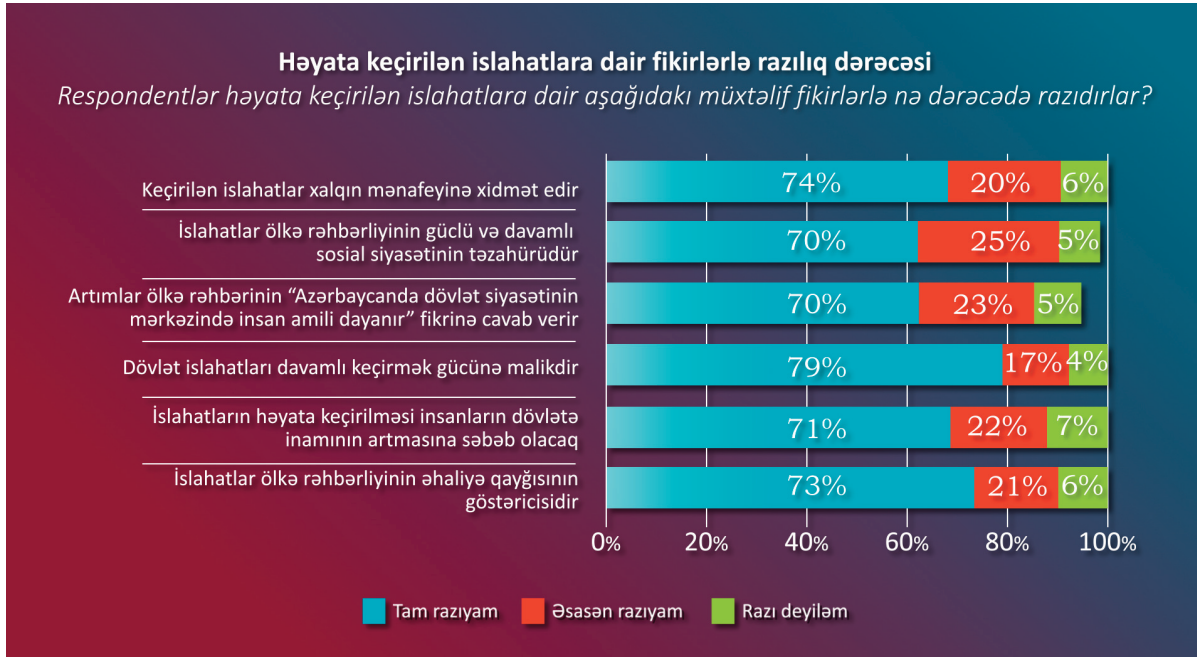
70% respondent artımların ölkə rəhbərinin “Azərbaycanda dövlət siyasətinin mərkəzində insan amili dayanır” fikrinə müsbət cavab verdiyini düşünür.

Diaqram 8. Aşağıda sadalanan artımlar əhalinin sosial-iqtisadi vəziyyətinə necə təsir edəcək?

Həyata keçirilən islahatlara dair fikirlərlə razılıq dərəcəsi

Diaqram 9. Respondentlər həyata keçirilən islahatlara dair aşağıdakı müxtəlif fikirlərlə nə dərəcədə razıdırlar?

İslahatların əsas fəlsəfəsinə dair yanaşmalara cəmiyyətin baxışı siyasət idarəediciləri baxımından xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Bu eyni zamanda geniş ictimaiyyətin islahatları hansı kontekstdə qəbul etdiyinin də təsbiti baxımından əhəmiyyətlidir.

Sorğuda iştirak edən respondentlərin mütləq əksəriyyəti (94%) “İslahatlar ölkə rəhbərliyinin əhaliyə qayğısının göstəricisidir” fikri ilə razıdır (74% “tam razıyam”, 20% isə “əsasən razıyam” cavabını verib).

Sorğuda iştirak edən respondentlərin mütləq əksəriyyəti (93%) “İslahatların həyata keçirilməsi insanların dövlətə inamının artmasına səbəb olacaq” fikri ilə razıdır (71% “tam razıyam”, 22% isə “əsasən razıyam” cavab variantını qeyd edib).

Sorğuda iştirak edən respondentlərin mütləq əksəriyyəti (96%) “Dövlət islahatları davamlı keçirmək gücünə malikdir” fikri ilə razıdır (79% “tam razıyam”, 17% isə “əsasən razıyam” cavab variantını qeyd edib). Sorğuda iştirak edən respondentlərin mütləq ək-

səriyyəti (93%) “Artımlar ölkə rəhbərinin Azərbaycanda dövlət siyasətinin mərkəzində insan amili dayanır” fikrinin təsdiqidir” fikri ilə razıdır (70% “tam razıyam”, 23% isə “əsasən razıyam” cavab variantını qeyd edib).

Sorğuda iştirak edən respondentlərin mütləq əksəriyyəti (95%) “İslahatlar ölkə rəhbərliyinin güclü və davamlı sosial siyasətinin təzahürüdür” fikri ilə razıdır (70% “tam razıyam”, 25% isə “əsasən razıyam” cavab variantını qeyd edib).

Sorğuda iştirak edən respondentlərin mütləq əksəriyyəti (94%-dən çox) “İslahatlar xalqın mənafeyinə xidmət edir” fikri ilə razıdır (74% “tam razıyam”, 20% isə “əsasən razıyam” cavab variantını qeyd edib).

T-testi göstərir ki, regionlarda yaşayan əhalinin yuxarıda sadalanan mülahizələrlə razılıq dərəcəsi Bakıda yaşayanlara nisbətən daha yüksəkdir. Həmçinin, bu özünü artımların əhalini əhatə etməsində də göstərir. Belə ki, özü və ailəsi artımlarla əhatə olunanlar bu fikirlərlə daha çox razıdır.

Struktur və kadr islahatları istiqamətindəki Prezident sərəncamlarına ictimai münasibətin öyrənilməsi

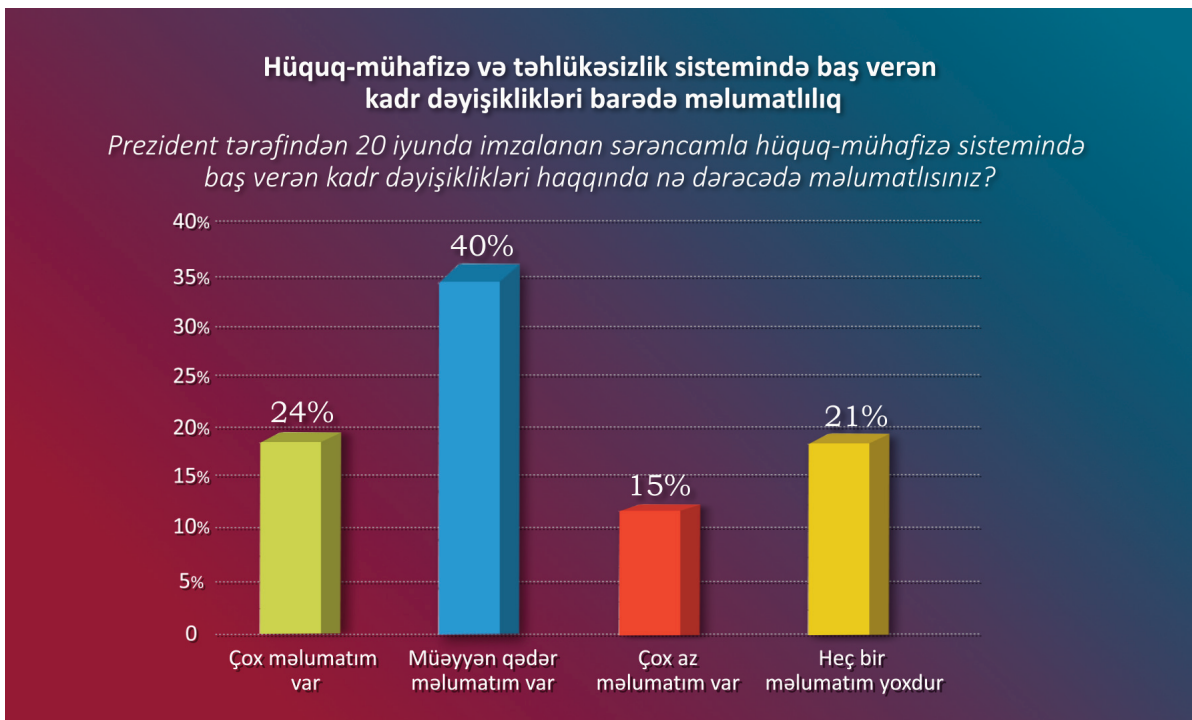
Müasir global çağırışlar sosial-iqtisadi islahatların effektivliyi və təsir gücünün genişləndirilməsi baxımından əhəmiyyətli dərəcədə struktur və kadr siyasəti ilə bağlılığını şərtləndirir. Cari ildə həyata keçirilən struktur və kadr dəyişikliyinə cəmiyyətin reaksiyasının öyrənilməsi islahatlara münasibətin kompleks dəyərləndirilməsinə imkan verir.

36% respondentin kadr dəyişikliyi ilə bağlı çox az məlumata malik olduğu təsbit edilib.

Hüquq-mühafizə və təhlükəsizlik sistemində baş verən kadr dəyişiklikləri barədə məlumatlılıq

Diagram 10. Prezident tərəfindən iyunun 20-də imzalanan sərəncamla hüquq-mühafizə sistemində baş verən kadr dəyişiklikləri haqqında nə dərəcədə məlumatlısınız?

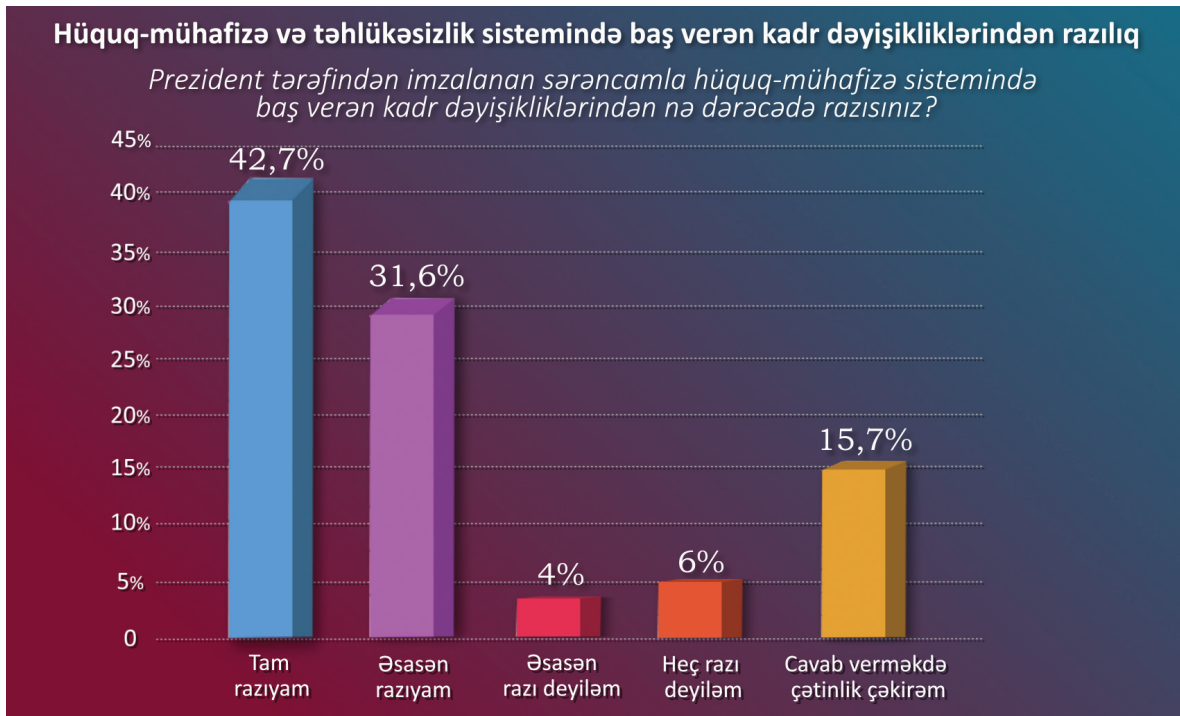
Respondentlərin əhəmiyyətli bir hissəsinin (79%) hüquq-mühafizə və təhlükəsizlik sistemində baş verən kadr dəyişiklikləri haqqında ümumi məlumatı mövcuddur, 24%-nin isə tam məlumatı var. Lakin 21% respondentin, ümumiyyətlə, heç bir məlumatının olmadığı müəyyənləşdirilmişdir və bu, kütləvi informasiya vasitələrində sözügedən məsələ ilə bağlı davamlı təhlil, şərh və müzakirələrin daha çox aparılmasına ehtiyacı ortaya qoyur.

Asılı dəyişənlər üçün T-testi göstərdi ki, artımlarla bağlı sərəncamlarla müqayisədə, əhəmiyyətli

yətli dərəcədə ($p < 0.01$) az respondentin hüquq-mühafizə və təhlükəsizlik sistemində baş verən kadr dəyişiklikləri haqqında məlumatı var. Bunun başlıca səbəbi hüquq-mühafizə sistemində əvvəlki müsbət ənənələrin qorunub saxlanması, ictimai təhlükəsizliyin gücləndirilməsinə dair əminlik hissi və burada aparılan kadr dəyişikliyinə həmin kontekstdə qəbul olunmasıdır. Digər tərəfdən, təhsil səviyyəsi yüksək olan respondentlərin kadr dəyişiklikləri haqqında məlumatlılığı daha çoxdur.

Hüquq-mühafizə və təhlükəsizlik sistemində baş verən kadr dəyişikliklərindən razılıq

Diaqram 11. Prezident tərəfindən imzalanan sərəncamla hüquq-mühafizə sistemində baş verən kadr dəyişikliklərindən nə dərəcədə razısınız?

Respondentlərin böyük bir hissəsi (74,3%) hüquq-mühafizə və təhlükəsizlik sistemində baş verən kadr dəyişikliklərindən razıdır. Onların 42,7%-i tam razılığını ifadə edib. Müvafiq olaraq cəmi 10% respondent razı deyil (4% “əsasən razı deyiləm”, 6% “heç razı deyiləm” cavabını verib).

Bir çox suallardan fərqli olaraq bu sualda "Cavab verməkdə çətinlik çəkirəm" variantının 15,7% respondent tərəfindən seçilməsini qeyd etmək lazımdır. Bunun da müxtəlif səbəbləri (sistem barədə kifayət qədər məlumatın olmaması, yeni təyin edilən bəzi şəxslər barədə məlumatın az olması, məxvi sistemlər haqqında məlum qapalılıq, əhalinin fikrini açıq ifadə etməkdən yayınması və s.) ola bilər.

Qeyd edək ki, bu sualla bağlı respondentlər arasında iki fikir geniş yayılıb: “Prezident təyin edibse, yaqın, düzgün olar”; “Mən siyasətə qarışmıram”.

Bir sıra dəyişənlər arasında müəyyən edilən korrelyasiyalar bunu deməyə əsas verir ki, hüquq-müha-

fizə və təhlükəsizlik sistemində baş verən kadr dəyişikliklərindən ailə müstəvisində daha az gəlir səviyyəsinə malik insanlar daha az razıdılar. Həmçinin, respondentin məşğuliyyət növü ilə onun hüquq-mühafizə və təhlükəsizlik sistemində baş verən kadr dəyişikliklərinə münasibəti arasında da korrelyasiya müəyyən edilib. Belə ki, təqaüd alanlarla dövlət sektorunda çalışanların adıçəkilən dəyişikliklərdən daha çox razı olduqları aşkar edilib. Kadr dəyişikliklərindən razılıq ilə region arasındakı korrelyasiyaya əsasən, Bakı və Abşerondan kənarda yaşayan vətəndaşlar kadr dəyişikliklərindən bölgələrə nisbətən daha çox razıdır.

Respondentlərin 16%-i kadr dəyişikliyinə münasibət bildirməkdə çətinlik çəkir.

Kadr islahatlarından gözləntilər

Diaqram 12. Prezidentin müvafiq sərəncamı əsasında baş verən kadr islahatlarından gözləntiləriniz nədən ibarətdir?

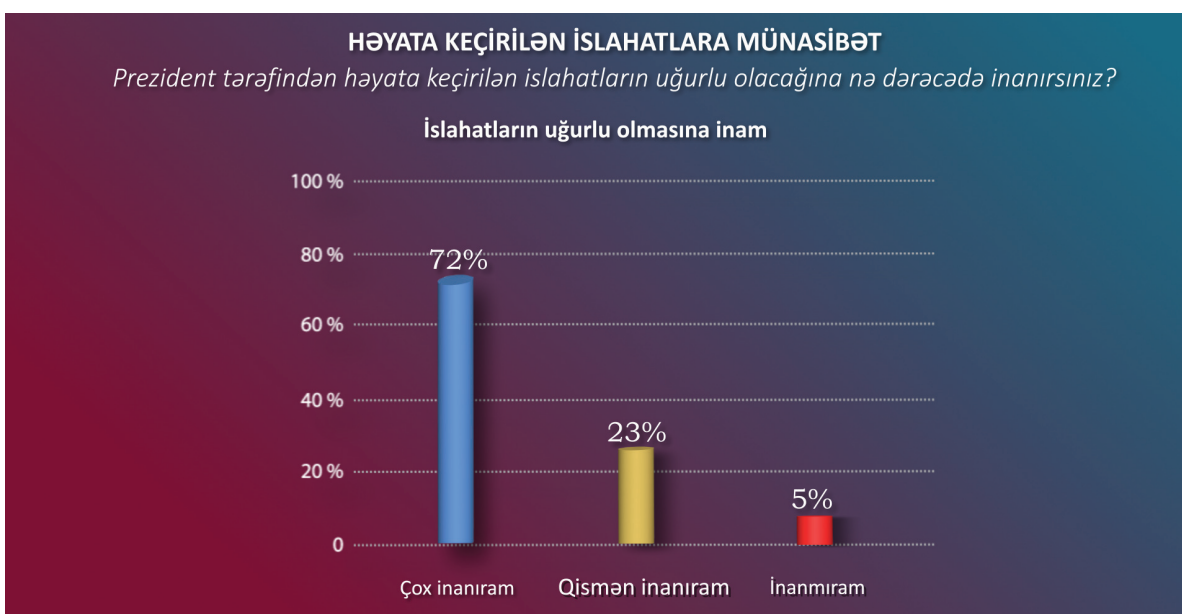
Prezidentin müvafiq sərəncamı əsasında baş verən kadr islahatlarından gözləntilərə gəlincə, ən geniş yayılan cavab kimi “daha təhlükəsiz yaşam şəraiti” (57%) qarşıya çıxır. Onun ardınca isə “ölkəmizin hərbi gücünün artması” (50,8%), “siyasi və sosial sabitliyin daha da güclənməsi” (42%) və “korrupsiyaya qarşı mübarizənin daha da güclənməsi” (40%) cavabları gəlir. Respondentlərin cəmi 11%-nin Prezidentin müvafiq sərəncamı əsasında baş verən kadr islahatlarından gözləntiləri yoxdur. Bu isə ona

dələlət edə bilər ki, respondentlərin 11%-i kadr islahatlarının hər hansı yeniliyə (müsbət və ya mənfi) səbəb olacağını düşünmür. Krostab (crosstabs) analiz göstərdi ki, kadr dəyişikliklərindən razı olmayan respondentlərin əhəmiyyətli hissəsinin bu dəyişikliklərdən heç bir gözləntisi yoxdur.

 Respondentlərin **95%-i** islahatların uğuruna inanır.

Həyata keçirilən islahatlara münasibət

Diaqram 13. Prezident tərəfindən həyata keçirilən islahatların uğurlu olacağına nə dərəcədə inanırsınız?

Respondentlərin 71,5%-i həyata keçirilən islahatların uğurlu olacağına çox inanır. Qismən inanan respondentlər 22,8%, inanmayan respondentlər isə 5,5% təşkil edir. Ümumi götürdükdə tədqiqata cəlb olunan respondentlər arasında islahatların uğurlu olacağına inananlar üstünlük təşkil edir. Burada daha öncəki islahatların, dövlət tərəfindən əhalinin rifahının yaxşılaşdırılması üçün həyata keçirilən tədbirlərin müsbət mənada çox təsiri var.

Özləri və ailələri artımlardan yararlananlar islahatların uğurlu olacağına daha çox inanırlar. İslahatların uğurlu olacağına inamda üç faktorun (region, yaş, təhsil) təsiri var. Belə ki, Bakı və Abşeronla müqayisədə regionlarda yaşayanlar, gənclərlə müqayisədə yaşlılar, ali təhsillilərlə müqayisədə təhsil səviyyəsi aşağı olanlar islahatların uğurlu olacağına daha çox inanırlar.

İslahatların uğurlu olmasında vacib amillər

Diaqram 14. Fikrinizcə, islahatların uğurla həyata keçirilməsində aşağıdakı amillərdən hansılar vacibdir?

İslahatların uğurla həyata keçirilməsi yalnız sərəncamın verilməsindən asılı deyil. Müxtəlif amillər var ki, islahatların effektiv olması onlarla birbaşa bağlıdır. Respondentlərin 71,5%-i islahatların uğurla həyata keçirilməsində dövlət başçısının iradəsi və qətiyyətinin vacib olduğunu bildirib.

Əhalinin bu məsələdə də əsas qüvvə kimi ölkə Prezidentini görməsi onların dövlət başçısına olan inamından qaynaqlanır. İkinci amil əhali tərəfindən dəstəkdir (63,7%). Həmçinin, 53,8% respondent vətəndaş həmrəyliyinə olmasının vacibliyini bildirib. Bu, əhalinin özünü, bir növ, aparılan islahatların hərəkətverici qüvvəsi hesab etməsinin göstəricisidir. Ötən illərlə müqayisədə vətəndaşlar özlərini bu proseslərdə daha çox görməyə başlayıblar. Burada da dövlət başçısı tərəfindən əhali arasında keçirilən görüşlərin, vətəndaşların şikayətlərinə uyğun adekvat addımların atılmasının rolu var.

Bu baxımdan, respondentlərin 43,8%-i hakimiyyət və cəmiyyət arasında davamlı dialoqun vacib oldu-

ğunu düşünür.

İslahatların uğurla həyata keçirilməsində maarifləndirmənin əhəmiyyətli rolu var. Belə ki, əhali arasında zəif məlumatlılıq onların bəzən bu imtiyazlardan yararlanmasına mane olur. Tədqiqata cəlb olunan respondentlərin 30%-i islahatların effektiv təbliğatının vacib olduğunu bildirib.

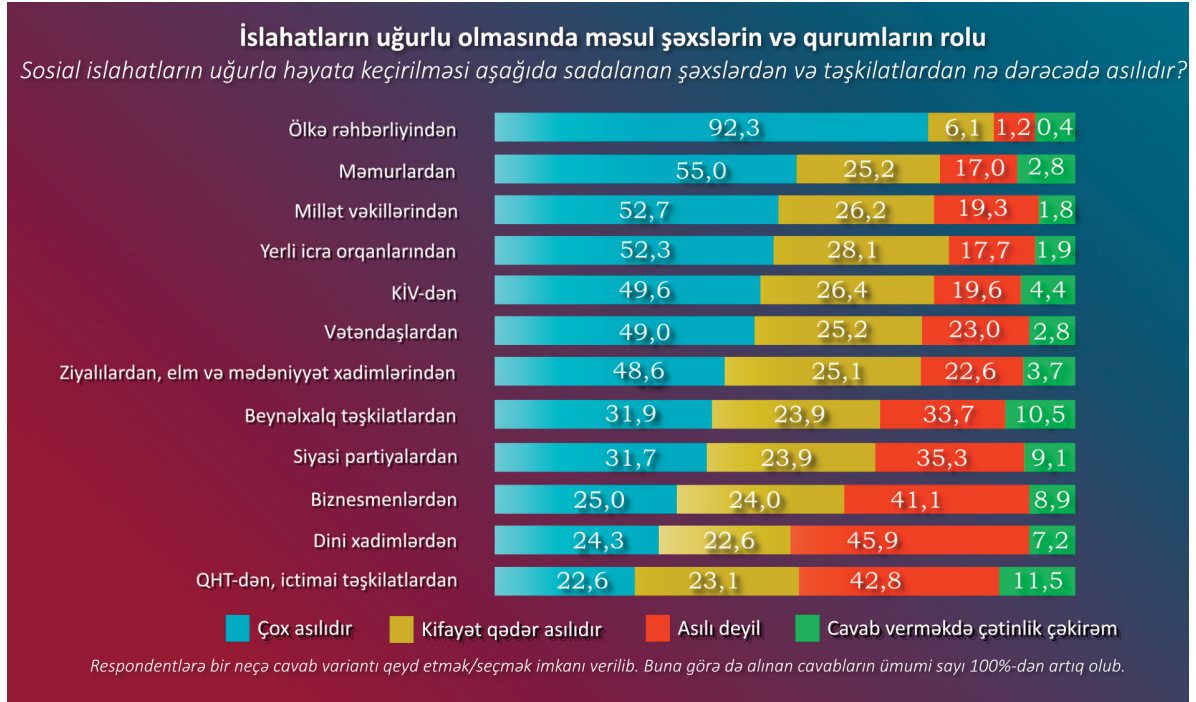
İslahatların uğurlu olması üçün ən vacib iki amil:

– Dövlət başçısının iradəsi və qətiyyəti **(71.5%)**

– Əhali tərəfindən dəstək **(63.7%)**

İslahatların uğurlu olmasında məsul şəxslərin və qurumların rolu

Diagram 15. Sosial islahatların uğurla həyata keçirilməsi aşağıda sadalanan insanlardan və təşkilatlardan nə dərəcədə asılıdır?

Dövlət başçısı tərəfindən əhalinin sosial-iqtisadi rifahının yaxşılaşdırılması istiqamətində davamlı sərəncamlar, fərmanlar verilsə də, bəzi hallarda onların tətbiqində problemlər yaşanır. Belə ki, bəzən bu imtiyazlar, güzəşt və artımlar müxtəlif səbəblərdən ünvanına çatmır ki, bu da əhali arasında dövlətə qarşı inama mənfi təsir göstərir. Sorğuda iştirak edən respondentlərin mütləq əksəriyyəti (98%-dən çoxu) ölkəmizdəki sosial islahatların uğurla həyata keçirilməsinin ölkə rəhbərliyindən asılı olduğunu bildirib (92,3% “çox asılıdır”, 6,1% isə “kifayət qədər asılıdır” cavab variantını qeyd edib).

Ölkədə aparılan islahatların, müxtəlif istiqamətlərdə görülən işlərin effektiv həyata keçirilməsində respondentlərin mütləq əksəriyyəti (80,2%) məmurların rolunu xüsusi vurğulayıb (55% “çox asılıdır”, 25,2% “kifayət qədər asılıdır” cavab variantını qeyd edib).

Əhali arasında maraqlı bir hal müşahidə olunur. Onlar problemlərinin həll olunmamasında, müxtəlif məsələlərdə süründürməçiliklə qarşılaşmalarında məmurları günahlandırır. Bu baxımdan, insanlar belə bir fikir söyləyirlər: “Prezident qərar verir, yerlərdə onu düzgün icra edənlər azdır”.

Respondentlərin mütləq əksəriyyəti (80,4%) islahatların uğurla həyata keçirilməsinin yerli icra orqanlarının fəaliyyətindən asılı olduğunu qeyd edib (52,3% “çox asılıdır”, 28,1% isə “kifayət qədər asılıdır” cavab variantını qeyd edib). Bölgələrdə əhalini narahat edən əsas məsələlərdən biri də icra hakimiyyəti orqanlarında qarşılaşdıqları problemlər və süründürməçilik hallarıdır. Bir çox hallarda yerli icra məmurlarının əhali ilə işi yüksək tələblər çərçivə-

sində qurmadığı üzə çıxır.

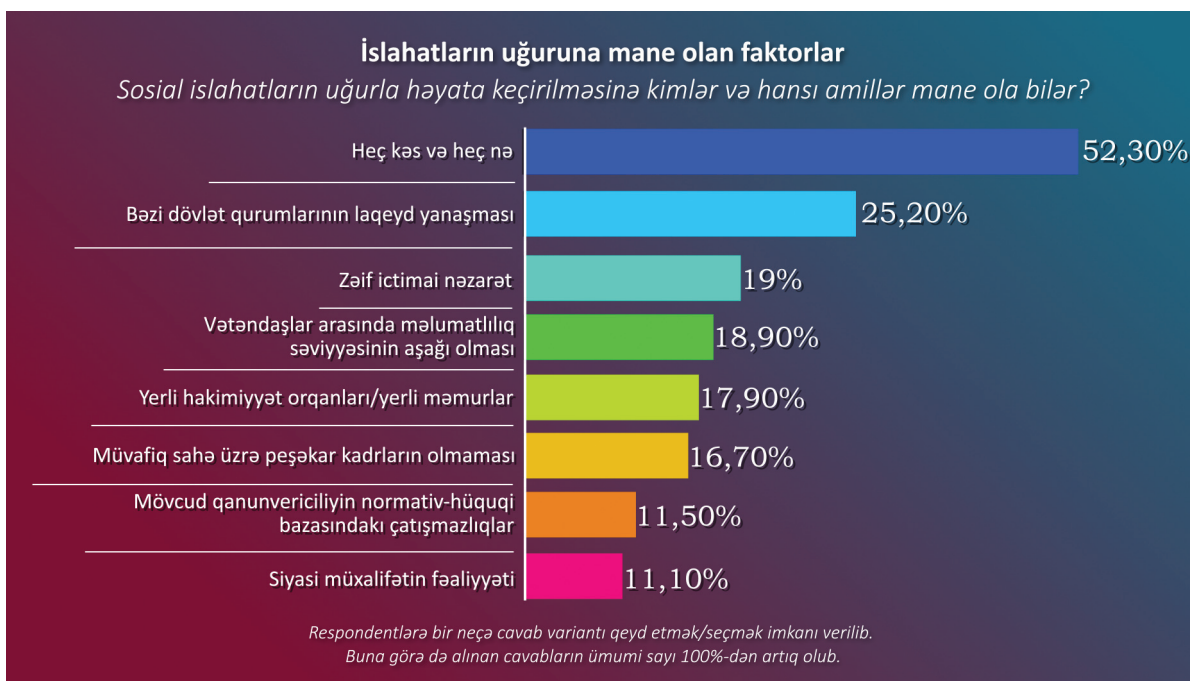
Respondentlərin 78,9 %-i islahatların uğurlu olmasının millət vəkllərindən asılı olduğunu bildirib (52,7% “çox asılıdır”, 26,2% isə “kifayət qədər asılıdır” cavab variantını qeyd edib). Buna baxmayaraq, əhali bir çox millət vəkllərinin onların problemləri ilə lazımı şəkildə maraqlanmadığını, müraciətlərinə baxmadığını, görüşlər keçirmədiyini dilə gətirib. İnsanlar etimad göstərdikləri millət vəkllərinin onların səslerinin lazımı yerlərə çatdırılmasında iştirak etmədiklərindən və laqeydliklərindən narazıdırlar. Hətta bir çox bölgələrdə respondentlərin millət vəkllərinin ad və soyadını bilmədikləri də üzə çıxdı.

Digərləri ilə müqayisədə daha az insan (45,7%) islahatların uğurunun QHT-lərdən asılı olduğunu düşünür. Bunun səbəbi, xüsusilə də, regionlarda yaşayan insanlarda QHT-lər barədə məlumatın az olmasıdır. Digər səbəb isə insanlarda “Dövlət olan yerdə QHT-lərin islahatlara təsiri yoxdur” fikrinin qətiləşməsidir.

Respondentlərin
92.3%-i islahatların
uğurlu olmasında ölkə
rəhbərliyinin müstəsna
rolunu xüsusilə vurğulayır.

İslahatların uğuruna mane olan faktorlar

Diagram 16. Sosial islahatların uğurla həyata keçirilməsinə kim və nə mane ola bilər?

İslahatların həyata keçirilməsi bütün dövrlərdə cəmiyyətin mütləq əksəriyyətinin razılığı ilə yanaşı, müəyyən qüvvələrin müqaviməti, sobataji və ya təxribatları ilə də əhatə olunub. Belə ki, burada ayrı-ayrı vasitələrlə islahatların uğurlu olmasına mane olmağa çalışmalar da özünü göstərib.

“Sosial islahatların uğurla həyata keçirilməsinə kim və nə mane ola bilər” sualına respondentlərin 52,3%-i “heç kəs və heç nə” cavabını verib. Bu, insanların dövlət başçısına olan inamından və etibarından xəbər verir. İnsanlar belə bir fikir söyləyirlər: “Əgər Prezident bunu edirsə, digər qüvvələrin buna mane olmağa gücü çatmaz”. Buna baxmayaraq, bəzi respondentlər fərqli rəylərini bildirməyə çalışıblar. Belə ki, 25,2% respondent bəzi dövlət qurumlarının laqeyd yanaşmasının islahatların həyata keçirilməsinə mane ola biləcəyini düşünür. Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, əhali müxtəlif qurumların fəaliyyətlərindən narazı olduğu üçün burada da narahatlıq doğuran onların laqeydliyi. 19% zəif ictimai nəzarətin, 18,9% vətəndaşlar arasında məlumatlılıq səviyyəsinin aşağı olmasının, 17,9% yerli hakimiyyət orqanları/yerli məmurların, 16,7% isə sahə üzrə mütəxəssislərin olmamasının islahatların uğurla həyata keçirilməsinə mane ola biləcəyini düşünür.

Respondentlərin 52.3%-i islahatların uğurla keçirilməsinə heç kəsin və heç nəyin mane olmayacağını düşünür.

Çox az respondent (11,1%) siyasi müxalifətin fəaliyyətinin islahatların uğurla həyata keçirilməsinə mane ola biləcəyini bildirib. Bu göstəricinin az olması ölkədə iqtidarla müqayisədə siyasi müxalifətin nüfuzunun, fəaliyyətinin və imkanlarının aşağı olmasından xəbər verir.

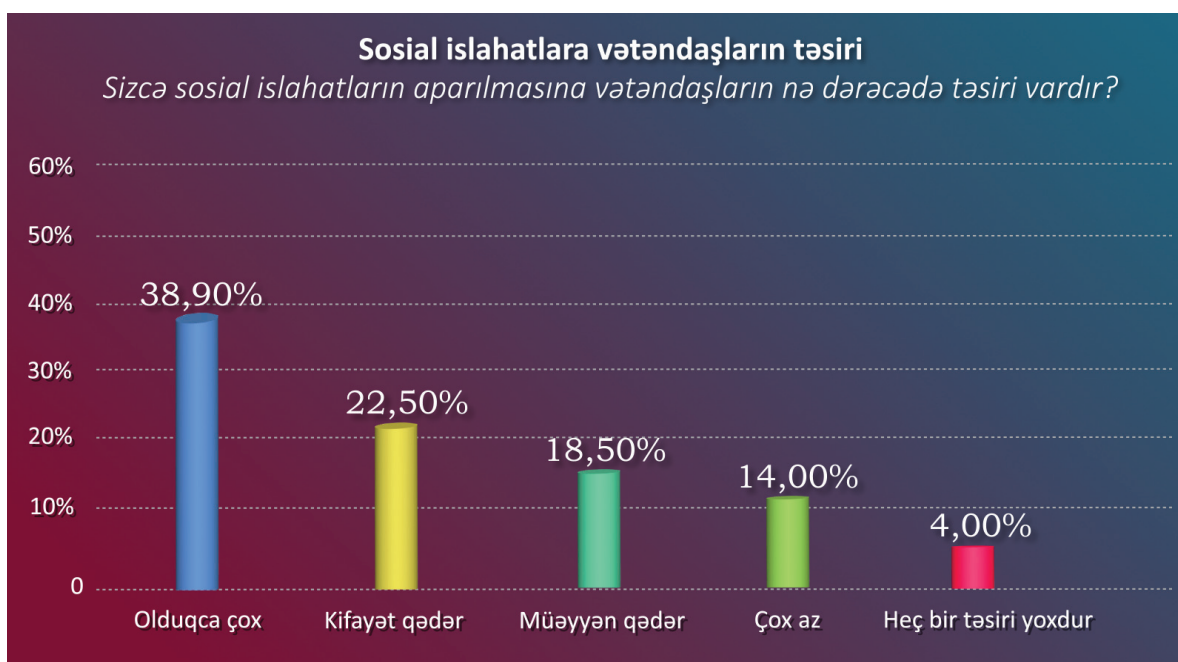
25.2% respondent dövlət qurumlarının laqeyd yanaşmasını islahatların uğuruna mane olan faktor kimi qiymətləndirir.

Sosial islahatlara vətəndaşların təsiri

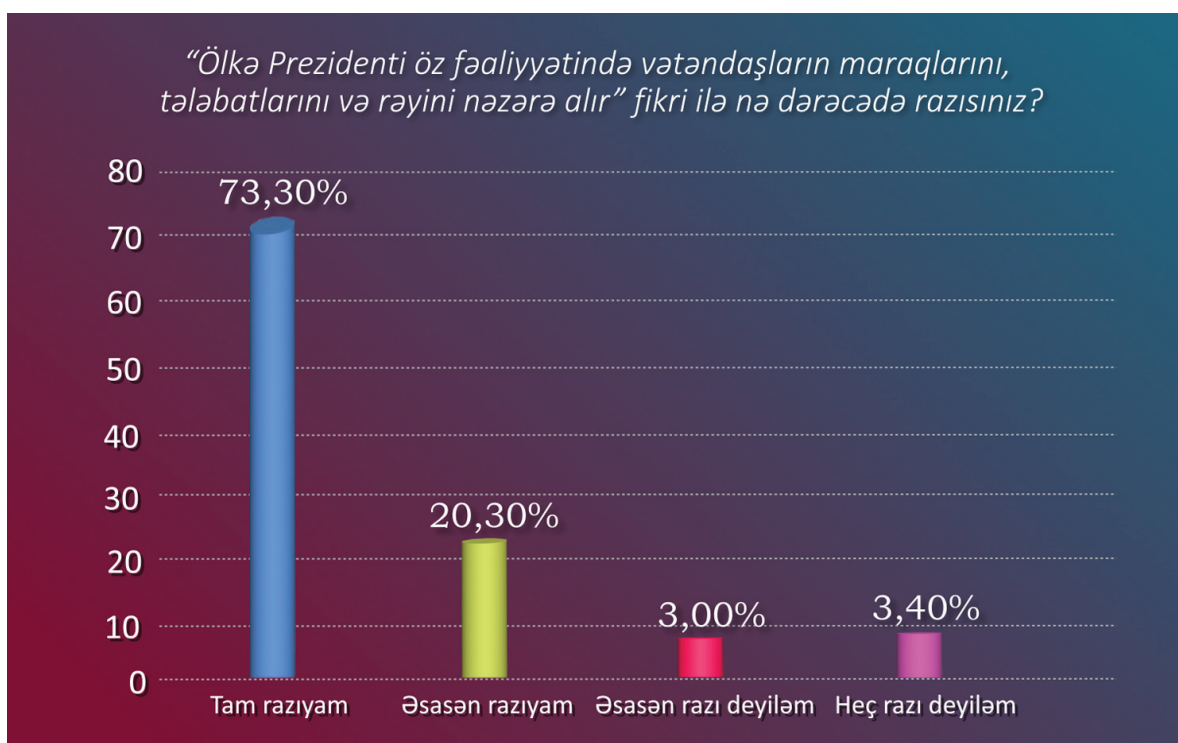
Respondentlərin mütləq əksəriyyəti (80%) sosial islahatların aparılmasına vətəndaşların təsirinin olduğunu bildirib (38,9% “olduqca çox”, 22,5% “kifayət qədər”, 18,5% “müəyyən qədər” variantlarını qeyd edib).

Respondentlərin az hissəsi (14%) heç bir təsirin olmadığını qeyd edib. “İslahatların aparılmasına vətəndaşların təsirinin olması” fikri bölgələrdə yaşayan əhali arasında daha çox üstünlük təşkil edir. Bu göstərici əhalidə dövlətdə baş verən proseslərə vətəndaşların təsirinin olması fikrindən xəbər verir.

Diaqram 17. Sizcə, sosial islahatların aparılmasına vətəndaşların nə dərəcədə təsiri vardır?

Diaqram 18. “Ölkə Prezidenti öz fəaliyyətində vətəndaşların maraqlarını, tələbatlarını və rəyini nəzərə alır” fikri ilə nə dərəcədə razısınız?

Respondentlərin 93,6%-i “Ölkə Prezidenti öz fəaliyyətində vətəndaşların maraqlarını, tələbatlarını və rəyini nəzərə alır” fikri ilə razı olduğunu bildirib (73,3% “tam razıyam”, 20,3% “əsasən razıyam” cavab variantını qeyd edib). Ümumilikdə 6,4% bu fikirlə razı olmadığını bildirib. Əhali arasında Prezidentin vətəndaşları dinləməsi, onların maraq və tələbatlarını nəzərə alması fikri realdır və insanlar bütün sorğu prosesində bunu dəfələrlə təkrarlayıblar.

Respondentlərin 93.6%-i “Ölkə Prezidenti öz fəaliyyətində vətəndaşların maraqlarını, tələbatlarını və rəyini nəzərə alır” fikri ilə əhəmiyyətli dərəcədə razıdır.

Ekspert sorğusunun nəticələri

Əhali arasında aparılan sorğuya əlavə olaraq iqtisadçı, millət vəkili, sosioloq, psixoloq və ekspertlərdən müsahibələr götürülüb. Onlara həm ümumi, həm də ixtisaslarına uyğun spesifik suallar verilib. Suallar əsasən vətəndaşların sosial-iqtisadi vəziyyətinə islahatların təsiri, artımlarla bağlı mənfi gözləntilər və bunun qarşısının alınması yolları, əhalinin sosial-psixoloji vəziyyətinə artımların təsiri istiqamətində olub.

Sərəncamın müsbət tərəfləri

Mərkəz tərəfindən aparılmış sorğu çərçivəsində ekspertlər artımlarla bağlı sərəncamların müsbət tərəflərini belə xarakterizə ediblər:

- İqtisadçılar hesab edirlər ki, 2015-ci ildəki devalvasiyadan sonra əmək haqqı və pensiya səviyyələrindəki artım tempi inflyasiyadan geri qalırdı (artım inflyasiya ilə indeksləşdirilmirdi). Onların sözlərinə görə, 2016 və 2017-ci illərdə ikirəqəmli inflyasiya müşahidə edilsə də, hökumət əmək haqqı artımlarına ehtiyatlı yanaşaraq daha sərt fiskal siyasət yürütdü. Onlar iyunun 18-də imzalanan sərəncamın il ərzində ikinci dəfə anoloji artımlara səbəb olduğunu nəzərə alaraq, bunun devalvasiyanın iqtisadi və psixoloji zərərnlərinin müəyyən dərəcədə aradan qaldırılmasına kömək edəcəyini düşünürlər.

- Ekspertlər artımların xüsusilə əhalinin həyat səviyyəsi, alıcılıq qabiliyyəti, istirahət və yaşayış şəraitinin yaxşılaşmasında ciddi hiss ediləcəyini qeyd ediblər. İqtisadçılar xüsusilə həssas qrupların – pensiya alanların və yoxsul təbəqənin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsini sözügedən sərəncamların müsbət tərəflərindən biri kimi görürlər. Əmək haqqı və pensiya səviyyələrindəki artımın ticarətin canlanmasına səbəb olacağı da səsləndirilən rəylər arasındadır. İqtisadçıların diqqət çəkdiyi müsbət cəhətlərdən biri də məlum artımların vergi və gömrükdə aparılan islahatlardan yaranan profisit əsasında maliyyələşməsidir.

- Əmək haqqı və pensiya səviyyələrindəki artımın sosial-psixoloji cəhətlərini dəyərləndirən ekspertlər əmək haqqı artımının insanlarda işgüzar motivasiyanı və xalqın Prezidentə inamını artıracağını qeyd edirlər. Sosioloq və psixoloqlar da mövcud sosial çətinliklərin azaldılmasını məhz sərəncamın yaradacağı müsbət təsirin nəticəsi kimi qiymətləndirirlər.

- Ekspertlərin əksəriyyəti istər 18 və 20 iyun, istərsə də digər tarixlərdə imzalanan sərəncamlarla bağlı informasiyanın xalqa operativ şəkildə çatdırıldığını düşünsə də, bəziləri kommunikasiya strategiyalarında müəyyən dəyişikliklərin edilməsinin tərəfdarıdır.

Diqqət yetirilməli olan problemlər

- Sərəncamın əhatə dairəsi ilə bağlı diqqət çəkən məqam artımın yalnız diaqnostik qiymətləndirmə imtahanından keçən müəllimlərə şamil edilməsidir. Artımlar selektiv yanaşma kimi qəbul edilir və nəzərə

alsaq ki, diaqnostik qiymətləndirmə imtahanından keçənlərin sayının ümumi müəllimlərə nisbəti yüksək deyil, bu, müəyyən narazılıqlar yaradır. Eyni zamanda, digər bir məqam həkimlərin əmək haqqının qaldırılmamasıdır. İqtisadçılarla yanaşı, millət vəkilləri də müəllim və həkimlərin daha çox qayğıya ehtiyac duyduqlarını dilə gətirirlər. Onlar bunu təhsil və səhiyyə sahəsində çalışanların işinin cəmiyyətin inkişaf və sağlamlığı üçün əhəmiyyətinin yüksək olması ilə əlaqələndirirlər.

- Sərəncamın əhatə dairəsi ilə bağlı digər narazılıq mövcud əmək bazarının xarakteristikası ilə əlaqədardır. Belə ki, bəzi iqtisadçıların fikrincə, Azərbaycanda 5 milyon məşğul əhali olsa da, 1,5 milyon muzzdlu işçi var. Əmək haqqı artımlarının, ən yaxşı halda, hər 3 nəfərdən birinə təsir edəcəyini qeyd edən ekspertlər ölkəmizdə muzzdlu işçilərin məşğul əhalinin cəmi 30–35%-ni əhatə etdiyini, anoloji rəqəmin Avropada 80–85% civarında olduğunu nəzərə çatdırıblar. O da vurğulanıb ki, muzzdlu olmayan işçilərin əhəmiyyətli hissəsi mövsümi və təsadüfi işlərdə (məsələn, kənd təsərrüfatı) çalışırlar. Əmək müqaviləsi olmadan işləyənlərin də artımlardan bəhərlənə bilməyəcəyi səsləndirilən rəylər arasındadır.

- Artımların son 3 ildə inflyasiyadan əziyyət çəkən insanların sosial-psixoloji durumunu yaxşılaşdırma biləcəyinə dair fikirlərin geniş yayılmasına baxmayaraq, ekspertlər insanların maddi durumunun sentyabrdan etibarən birdən-birə əhəmiyyətli dərəcədə yaxşılaşacağını gözləmirilər. Belə bir fikir də səsləndirilir ki, ölkədə ciddi dərəcədə gizli işsizlik (məsələn, əmək müqaviləsi olmadan işləyənlər və s.) olduğuna görə, bu artımların nə o insanlara təsir etməsi, nə də ki siyasi ab-havanı çox ciddi şəkildə dəyişməsi real görünmür.

- Artımların yaratdığı digər problemlər sırasında onun bazara və sahibkarlara təsirləri qeyd olunur. Demək olar ki, bütün mütəxəssislər əmək haqqı və pensiya səviyyələrindəki artımın bazarlarda qiymət artımına səbəb olacağını, yaxud artıq təsir etdiyini vurğulayıblar. Məlum artımların sahibkarlara potensial mənfi təsiri kimi isə iqtisadçılar onların DSMF-yə ödədikləri rüsumları göstəririlər. Belə ki, onların sözlərinə görə, əmək haqqı artımı sahibkarların (xüsusilə mikro-sahibkarların) xərclərini artırır, çünki onların DSMF-yə ödədikləri vəsaitlər minimum əmək haqqı səviyyəsindən asılıdır. Belə olduğu halda, artımlar sahibkarın mənfəət marjasına mənfi təsir edir. Bəzi iqtisadçı ekspertlər hazırda kənd təsərrüfatı məhsullarında müşahidə edilən qiymət artımının ixrac və qıtlıqdan yarandığını diqqətə çatdırıblar. Onların fikrincə, ixrac ucbatından daxili tələbatı ödəyəcək qədər məhsulun bazarda olmaması müvafiq məhsullarda qiymət artımına səbəb olur. Kənd təsərrüfatı üzrə ekspertlərdən biri qeyd edib ki, aqrar sektora subsidiyaların verilməsinə rəğmən bahalaşmanın olması bazarlarda qiymətləndirmə mexanizmində ciddi problemlərdən xəbər verir. Buna digər səbəb kimi bəzi kənd təsərrüfatı məhsulları üzərində hələ də qalan inhisarçılıq göstərilir.

Göründüyü kimi, ekspertlərlə müqayisədə islahatlara dair əhalinin mövqeyi daha nikbin baxışlar üzə-

rində qurulub. Eyni zamanda, dövlət tərəfindən həyata keçirilən tədbirlərin davamlı olacağına inam ifadə edilib.

NƏTİCƏLƏR

Sərəncamlara dair əhali arasında keçirdiyimiz tədqiqatdan əldə olunan nəticələr aşağıdakı kimi təsvir edilir:

- Ölkədə həyata keçirilən islahatlar barədə əhali arasında maarifləndirmə və təbliğat işlərinin gücləndirilməsinə ehtiyac var. Ölkə başçısı tərəfindən iyununda imzalanan sərəncamlar barədə məlumatlılıq səviyyəsi yüksək olsa da, kadr dəyişiklikləri ilə bağlı məlumatlılıq səviyyəsi nisbətən aşağıdır. Əhali arasında ən geniş yayılan məlumat mənbələri olan televiziya və sosial şəbəkələrdə informasiya verilsə də, baş verən proseslərin mahiyyəti, artım qərarının səbəbləri, maliyyələşmə mexanizmləri və s. bəzən düzgün çatdırılmır. Bu halda vətəndaş islahatlar barədə dolğun fikrə sahib ola bilmir.

- Vətəndaşlar arasında artımlara münasibət birmənalı şəkildə müsbətdir və onlar bunun davamlı həyata keçirilməsini vacib hesab edirlər. Belə ki, respondentlərin əksəriyyəti, xüsusilə də artımların əhatə etdiyi əhali kateqoriyası bu sərəncamları əhəmiyyətli sayır. İşləməyən insanların isə artımların önəmi haqqında yüksək fikirdə olmadığı özünü göstərir.

- Əhali artımlara nisbətdə kadr dəyişikliklərinə dair məlumatların daha çox verilməsinə ehtiyac duyur. Bəzi qism respondentlər arasında kadr dəyişiklikləri ilə bağlı mövqelərin formalaşmaması da sözügedən amillə bağlıdır. Digər tərəfdən, kadr dəyişikliklərinin insanların sosial rifahına birbaşa təsirinin olmadığı düşüncəsi burada müəyyən rol oynayır. Əhalinin kadr islahatlarından əsas gözləntiləri daha təhlükəsiz yaşayış şəraiti və ölkənin hərbi gücünün artması ilə bağlıdır.

- Artımların sosial rifaha təsirləri əsasən məişət şəraitinin yaxşılaşdırılması ilə bağlıdır. Ümumilikdə artımlar əhalinin maddi vəziyyəti, ev və yaşayış şəraitinin yaxşılaşması, o cümlədən cari problemlərinin həllinə ciddi təsir göstərəcəkdir. Gözləntilər içərisində əhalinin həyat səviyyəsinin yüksəlməsinə və vətəndaşlar arasında Prezidentin nüfuzunun artmasına inam daha böyükdür.

- Əhalinin əksəriyyəti artımların mənfi təsirlərinin olmayacağı qənaətindədir. Bununla yanaşı, mənfi təsirlərin olacağını düşünən insanlar (soğruda iştirak edənlərin 25%-i) istehlak bazarında bahalaşmanın (süni qiymət artımının) olacağından narahatdır.

- İslahatların uğurlu icra olunması Prezidentin şəxsi iradəsindən və bu proseslərdə vətəndaş iştirakçılığından asılıdır. Bütövlükdə, əhali arasında islahatlara inam böyükdür. Onlar islahatların uğurlu olmasında dövlət başçısının qətiyyətini və əhalinin dəstəyini vacib hesab edirlər, eyni zamanda bəzi dövlət qurumlarının laqeyd yanaşmasını və ictimai nəzarətin zəif olmasını islahatların uğurlu olmasında əsas maneə kimi görürlər. Digər tərəfdən, əvvəlki illərdə həyata keçirilən bir sıra dövlət tədbirlərinin nəticələri

barədə ümitsiz danışan respondentlər də öz rəylərini bildirməkdən çəkinmirlər.

- Əlavə olaraq qeyd edilməlidir ki, sorğu zamanı tez-tez müşahidə edilən narazılıqlardan biri də vətəndaşlarla məmurlar, eləcə də vətəndaşlarla millət vəkilləri arasındakı əlaqələrin heç də hər yerdə arzuolunan səviyyədə olmamasıdır. Bu isə öz növbəsində vətəndaşlarla dövlət institutları arasındakı münasibətlərin dəqiq diaqnozunu tələb edir ki, bu fakt da tədqiqatın nəticələrində öz əksini tapıb.

- Ümumilikdə əhali ölkədə həyata keçirilən islahatları dəstəkləyir və uğurlu olacağına inanır. Sosial islahatların müsbət nəticələnməsində vətəndaşların təsirinin yetərli olduğunu düşünən respondentlər müəyyən çəkiyə malikdir. Bu göstərici mərkəzə nisbətən bölgələrdə daha yüksəkdir. Mütləq əksəriyyət ölkə Prezidentinin öz fəaliyyətində vətəndaşların maraqlarını, tələbatlarını və rəyini nəzərə aldığı fikrindədir. Ümumilikdə, mərkəzlə müqayisədə regionlarda, gənclərlə müqayisədə orta və yaşlı nəsillər sosial islahatlara daha pozitiv yanaşır.

- Yaşayış minimumunun hesablanması metodologiyasına dair iradlar mövcuddur. Hazırda ölkəmizdə yaşayış minimumunun ölçülməsi mexanizminin təkamil olmadığı, onun qabaqcıl ölkələrdəki yaşayış indeksləri ilə ölçülmədiyi dilə gətirilir. Bunun üçün minimum istehlak səbəti və yaşayış minimumu səviyyələrinin hesablanmasının dəyişdirilməsinin əhəmiyyəti xüsusilə vurğulanır.

- Minimum əmək haqqı səviyyəsinin artırılması sahibkarların xərclərini müəyyən qədər çoxaldır. Çünki minimum əmək haqqı səviyyəsi və DSMF-yə ödənilməli olan sosial sığorta arasındakı əlaqə düz mütənasibdir. Yeni minimum əmək haqqı səviyyəsi qalxdıqca DSMF-yə ödənilməli olan sosial sığortanın miqdarı da artır. Minimum əmək haqqı səviyyəsi sentyabrdan etibarən artdığına görə, bu, sahibkarların məsrəflərinə də təsirini göstərəcəkdir.

Müşahidə əsasında gəlinən nəticələr

- Müşahidələrə əsasən, ucqar rayonlarda əhalinin sosial-iqtisadi vəziyyətinin yaxşılaşdırılmasına xüsusi diqqət artırılması məqsədəuyğundur. Məlumdur ki, kənd təsərrüfatında fərdi əmək fəaliyyəti ilə məşğul olanlar qeyri-rəsmi iqtisadiyyatın bir parçası hesab edildiyindən, onlar DSMF-yə ödənişlər etmir, minimum əmək haqqı səviyyəsinin artırılmasından yararlanmırlar. Ona görə də bu qəbildən olan fəal əhalinin yaşayış şəraitini yalnız maaş artımı ilə dəyişmək mümkün deyil.

- Suvarma suyunun yetərinə olmaması əhalinin kənd təsərrüfatı ilə məşğul olmasına ciddi əngəl törədir. Bəzi yerlərdə suvarma suyu, digər ərazilərdə isə içməli su təminatı ilə bağlı ciddi problemlər var. Digər məsələ isə əhalinin qaz təminatı ilə bağlıdır. Xüsusilə, ucqar dağ kəndlərinin bəzilərində əhalinin qazla təminatı yoxdur. Bu isə öz növbəsində alternativ yanacaq mənbələrinə üz tutulmasına, xüsusilə də yaşlılıqların məhv edilməsinə yol açır.

- Kənd yerlərindəki əhalinin mühüm bir qisminin

gəlir səviyyəsinin məhdud olması yığım imkanını azaldır və onları dövlətin ünvanlı yardım proqramlarından asılı edir. Digər tərəfdən, əhalinin aylıq gəlirləri yalnız onların minimal istehlakını qarşılamağa yönəlir. Yığımların az olması əhalinin investisiya və digər forsmajor (təcili hallarda pulun olmaması, sağlamlıq problemləri və s.) xərclərini qarşılamaq imkanlarını zəiflədir.

TƏKLİFLƏR

- Əhalinin proseslərdə iştirakını stimullaşdırmaq üçün maarifləndirmə və islahatların effektiv təbliğatının aparılması vacibdir. İslahatların mahiyyətinin əhaliyə düzgün çatdırılması üçün televiziya tematik müzakirələrin təşkil edilməsi, qısametrajlı çarxların yayımlanması və sosial mediadan daha fəal şəkildə istifadə edilməsi tövsiyə edilir. Maarifləndirmə və məlumatlılığın daha səmərəli təmini üçün bölgələrdə sistemli qaydada canlı dialoqların, ictimai müzakirələrin və əhali ilə görüşlərin aparılması, eləcə də internet xidmətinin yaxşılaşdırılması ilə bağlı tədbirlərin gücləndirilməsi arzu olunur.

- Növbəti artımlarda digər əhali kateqoriyasının da mərhələli və əsaslandırılmış şəkildə əhatə edilməsi yerinə düşər. Mövcud artımların selektiv yanaşma effekti kimi qəbul olunmaması və müxtəlif əhali qrupları arasında sosial bədbinliyin meydana gəlməməsi üçün islahatların əhatə dairəsinin genişləndirilməsi vacibdir. Bu baxımdan, məsələn, yerdə qalan kateqoriyanın spesifik parametrlərlə təsbit edilən qeyri-maddi güzəştlərlə (məsələn, ictimai nəqliyyatda, kommunal xidmətlərdə mövsümi endirimlərin tətbiqi və s.) təmin olunması məqsəduyğundur.

- Artımlardan kənarda qalan vətəndaşların iradlarının obyektiv araşdırılması və kölgə iqtisadiyyatında çalışanların müəyyənləşdirilərək leqallaşdırılması tövsiyə edilir.

- Sosial rifahın təmin edilməsi alətləri kimi minimum əmək haqqı, yaşayış minimumu və minimum istehlak səbətinin müəyyənləşdirilməsi mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi arzu olunur. Minimum əmək haqqının müəyyənləşdirilməsində diferensiasianın (regionlara, peşələrə və əhali qruplarına görə) tətbiqi, minimum istehlak səbətinin inflyasiya səbəti əsasında müəyyənləşdirilməsi və əmək haqqı artımlarının inflyasiyaya uyğun indeksləşdirilməsi məqbul görülür.

- Tətbiqi tövsiyə edilən model milli iqtisadiyyata uyğunlaşdırılmış olmaqla yanaşı, rifahı stimullaşdıracaq və gəlir bölgüsündə ədalətin təmini prinsiplərini daha da gücləndirəcəkdir.

- Artımların səviyyəsi müəyyənləşdirilərək özəl sektorun maliyyə yükündəki xərclər nəzərə alınmalıdır. Makroiqtisadi tarazlığın təmin edilməsi prinsipi burada əsas rol oynayır.

- İdarəetmənin modernləşdirilməsi, islahatların optimal reallaşdırılmasını təmin edəcək yeni effektiv nəzarət mexanizminin yaradılması və ya mövcud mexanizmlərin təkmilləşdirilməsi arzulandır.

- Müvafiq qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi ilə islahatların nəticəyönlüliyünün artırılması, mini-

mum əmək haqqı, yaşayış minimumu və istehlak səbəti haqqında normativ hüquqi bazanın digər iqtisadi qanunvericiliklərlə uzlaşdırılması vacibdir. Məsələn, süni qiymət artımının qarşısının alınması üçün çoxdan gözlənilən "rəqabət məcəlləsinin" qəbul edilməsi yerinə düşər.

- Şəffaf və açıq, nəticə əsaslı idarəetmənin təmin olunması yolunda Prezident tərəfindən həyata keçirilən tədbirlərin hökumətin müxtəlif strukturlarını xalq və müvafiq hakimiyyət orqanları qarşısında hesabatlılığını vacib edir. Bu baxımdan, qarşıya qoyulan məqsədlər ölçüləbilən hədəflər olsa da, real çərçivədə dövlət büdcəsinin icrasına vətəndaş və inzibati nəzarətin artırılmasına ehtiyac vardır. Həmçinin, islahatların həyata keçirilməsi üzrə cavabdeh qurumların məsuliyyətinin və hesabatlılığının gücləndirilməsi də mühüm vəzifələr sırasındadır.

“Azərbaycan barometri” jurnalı 06 avqust 2019-cu il tarixində
Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyində
4247 nömrəsi ilə mətbu nəşrlərin reyestrinə daxil edilib.

**SOSIAL
TƏDQIQATLAR
MƏRKƏZİ**

Azərbaycan AZ1006, Bakı, Yasamal rayonu, İsmayıl bəy Qutqaşınlı küç., 18
Telefon: (+994 12) 510-70-78; (+994 12) 510-23-75; (+994 12) 510-70-69;

info@stm.az www.stm.az